

๐๑๕๘๑๕

ภักดีชุมพลปริทรรศน์

JOURNAL OF PHAKDI CHUMPOL REVIEW [JPCR]

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 กันยายน ธันวาคม 2567 Vol.2 No.3 September-December 2024

ISSN 3057-0514 [ONLINE]

082 134 1049, 064 442 4698

jornal.huaihinfon@gmail.com

วารสารภักดีชุมพลปริทรรศน์

Journal of Phakdi Chumpol Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 [กันยายน-ธันวาคม 2567]

Vol. 2 No. 3 [September-December 2024]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสตร์ และศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารภักดีชุมพลปริทรรศน์

สำนักศาสนศึกษาวัดห้วยหินฝน

หมู่ที่ 8 ตำบลวังทอง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 36260

โทรศัพท์ 082-134-1049, 064-442-4698

อีเมล jornal.huaihinfon@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระเทพภาวนาวิกรม
พระศรีสังญาณมุนี, ผศ.ดร.
พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโต, ผศ.ดร.
พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณฺโณ (กันจ), รศ.ดร.

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม, รศ.ดร.
พระมหานุประสิทธิ์ วราภินฺโท

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ
เจ้าสำนักวัดห้วยหินฝน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดห้วยหินฝน

บรรณาธิการ

พระมหานรินทร์ สุรบุญโณ, ผศ.ดร

บรรณาธิการผู้ช่วย

ดร.พูนศักดิ์ กมล

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.
พระครูสังวรวิริรักษ์, ผศ.ดร.
พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตติธมฺโม, ผศ.ดร.
พระมหาปัญญาวรรวัฒน์ สิริภทฺโท, ผศ.ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตามใจ อริรุทธิโยธิน
ดร.กนกกรส ผลการกุล
ดร.อัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

ดร.ศุภานนท์ ขอบประดิษฐ์
ดร.ฐิติยาพร ไชยวิมลศิริ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลการกุล.
อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข
รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกอก

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายใน

พระศรีสังญาณมุนี, ผศ.ดร.

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, รศ.ดร.

พระเจ้าตุงรังค์ ชูศรี, ดร.

ดร.กาญจพงษ์ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.พูนศักดิ์ กมล

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายนอก

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.ต.พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

ดร.ประชัน ชะชิกุล.

ดร.กฤตสุขิน พลเสน

ดร.ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์

ดร.จิตติยาพร ไชยวิมลสิริ

ดร.สมเจต หลวงกัน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกอก

นักวิชาการศูนย์วิจัยธรรมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

สำนักศาสนศึกษาวัดห้วยหินฝน

หมู่ที่ 8 ตำบลวังทอง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 36260

โทรศัพท์ 082-134-1049, 064-442-4698

อีเมล jornal.huaihinfon@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารภักดีชุมพลปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ได้เปิดรับบทความที่มาจากหลายหน่วยงาน จึงทำให้มีเนื้อหาที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละบทความจะมีการพิจารณาถึงเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือ เรื่องคุณภาพนั้นทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบและในส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสอดคล้องกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 5 เรื่องดังนี้

บทความวิชาการมีดังนี้ 1) ไอซ์แลนด์ : แดนหนาว น้ำแข็งพันปี เมืองแห่งภูเขาไฟ และแสงเหนือ เขียนโดย พระปลัดระพี พุทธิสารโร, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เขียนโดย สมศักดิ์ บัวอ่อน, วัชรมน จันรอง, วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม เขียนโดย พูนศักดิ์ กมล, ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐตามหลักอิทธิบาทธรรม เขียนโดย พระศรีสัจญาณมุนี, พระครูปลัดสุพรรณ สีกลาง, วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 5) การวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา เขียนโดย สัตยชัย ทิพย์โอสธ, อนันต์ ทิพย์โอสธ, ชาญวิทย์ โกสลากร

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระมหานรินทร์ สุรบุญโณ, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ		
		หน้า
1	ไอซ์แลนด์ : แดนหนาว น้ำแข็งพันปี เมืองแห่งภูเขาไฟ และแสงเหนือ	1
	Iceland: A city of volcanoes, millennium ice, and the northern lights	
	พระปลัดระพิน พุทธิสาโร	
2	วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	17
	Political culture of the people in a democratic	
	System with the King as Head of State	
	สมศักดิ์ บัวอ่อน, วัชรมน จันรอง	
3	คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัพพริธรรม	31
	Characteristics of Local rulers that are desirable According to the	
	principles of Sappurisadhamma	
	พูนศักดิ์ กมล, ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน	
4	การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ตามหลักอิทธิบาทธรรม	46
	Public participation in the government health insurance fund policy	
	according to the principles of Iddhipatthamma.	
	พระศรีสัจญาณมณี , พระครูปลัดสุพรรณ สีกกลาง	
5	การวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	62
	Buddhist research for development	
	สัณชัย ทิพย์โอสถ, อนันต์ ทิพย์โอสถ, ชาญวิทย์ โกสลากร	

ไอซ์แลนด์ : แดนหนาว น้ำแข็งพันปี เมืองแห่งภูเขาไฟ และแสงเหนือ

Iceland: A city of volcanoes, millennium ice, and the northern lights

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

Phrapalad Raphin Buddhiso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail raphind@yahoo.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

บทบันทึกนี้เป็นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์เก่า จากการเดินทางและใช้ชีวิตในช่วงเวลาหนึ่งที่ผสมรวมระหว่างความเป็นคนไทย เนื่องด้วยประเด็นของนักการเมืองและวุฒิสมาชิกจากประเทศไทย กับความรุนแรงทางการเมือง จึงผสมรวมด้วยเหตุการณ์การคุกคามหรือใช้สิทธิ์ทางการเมืองและแสดงออกที่ประเทศไทยแลนด์ พร้อมกับเหตุการณ์เรื่องความเหมาะสม ไม่เหมาะสม จึงเอาประเด็นดังกล่าวมาเป็นสาเหตุของการเล่าเรื่องสู่ข้อเท็จจริงว่าด้วยความหนาวของประเทศดังกล่าว แสงเหนือ และลาวา และมอสที่กลายเป็นประเด็นสู่การเล่าเรื่องในแบบประสบการณ์เก่าผสมเหตุการณ์เนื่องด้วยการเมืองในชื่อว่า ไอซ์แลนด์แดนหนาว

คำสำคัญ : ไอซ์แลนด์,ภูเขาไฟ,น้ำแข็งพันปี,แสงเหนือ

ABSTRACT

This record is a story telling from the old experience. From traveling and living during a period that combines Thai people Due to the issues of politicians and senators from Thailand With political violence Therefore combined with the threat or exercise Political and expressed in Thailand Along with an inappropriate events, so the issue is the cause of the story to the fact that the cold of the country, the northern and lava and moss that have become an issue to tell the old experience. Mix the event due to politics called Iceland.

Keywords: Iceland, volcano, a thousand years ice, northern light

บทนำ

ภาพข่าวเกี่ยวกับอุบัติเหตุรถชน และนักการเมืองพรรครัฐบาล ที่ปรากฏเป็น ภาพข่าวต่อประเด็น การแสดงออกทางการเมืองที่แตกต่างกัน “เจ้าของร้านอาหารในไอซ์แลนด์ ไล่ ‘หมอมพรทิพย์’ ออกจาก ร้าน อังรับไม่ได้ที่ทำกับประเทศไทย (ผู้จัดการออนไลน์,2566) ประกอบกับที่ผู้เขียนเคยไปใช้ชีวิตอยู่ใน ประเทศไอซ์แลนด์ เมื่อ 10 กว่าปีก่อน ในฐานะที่เป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เมื่อมีเหตุการณ์เนื่อง ด้วยประเทศแห่งนี้ ก็ให้ระลึกถึงความหลังที่ตัวเองเคยอยากเขียน เลยเป็นเหตุนำมาสู่การเขียนเกี่ยวกับ ประเทศแห่งนี้ ด้วยความที่ไอซ์แลนด์ มีรายได้และแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวในประเทศ หนึ่งอยู่ไกลไปยาก และมีธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวมาก จึงทำให้ประเทศนี้เป็น เป็นจุดสนใจหรือว่าเป็นแลนด์มาร์คของการท่องเที่ยวของกลุ่มประชากรที่อยู่ในยุโรป และประเทศอื่น ๆ ส่วนผู้เขียนไม่เคยไปเที่ยว เคยแต่ไปใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นในช่วงเวลาสั้น ๆ ประมาณ 2551 1 ปี โดยประมาณ จนกระทั่งได้วีซ่าสำหรับ 1 ปี ในการอยู่อาศัยในไอซ์แลนด์ และใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวตามโอกาส และการเดินทางด้วยตัวเองเสียเป็นส่วนใหญ่ เรียกว่าเดินทางจนร่างกายอ่อนล้า ดังนั้นในการเดินทางใน ครั้งนั้นได้เคยบันทึกไว้ ในระดับหนึ่งแต่ใช้วิธีการเผยแพร่ทางออนไลน์เสียเป็นส่วนใหญ่ ในคราวครั้งนี้จะได้นำมาผสมรวมกับข้อมูลและประสบการณ์ที่เคยเดินทางมาเป็นบันทึกเล่าเรื่องการเดินทางอีกครั้งในรูป ของบทความทางวิชาการประหนึ่งระลึกความทรงจำและการเดินทางของผู้เขียนในคราวครั้งนั้นต่อไป

ไอซ์แลนด์กับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

ผู้เขียนเคยมีประสบการณ์การใช้ชีวิตอยู่ที่วัดไทยไอซ์แลนด์ ในเมืองหลวงของประเทศคือเรกยาวิก จากข้อมูลที่สืบค้นได้พบว่า เป็นประเทศนอร์ดิกในยุโรปเหนือ ตั้งอยู่บนเกาะในมหาสมุทรแอตแลนติกเหนือ ระหว่างกรีนแลนด์ นอร์เวย์ และสหราชอาณาจักร มีเมืองหลวงคือเรกยาวิก ด้วยความที่ประเทศ เป็นหมู่เกาะ ตอนที่ผู้เขียนไปใช้ชีวิตทั้งในเรกยาวิก อาคูเรย์รี มีประชากรไทยที่อยู่ในประเทศนี้ผ่านการ สมรสและอพยพย้ายถิ่นตามคู่สมรส มาจำนวนเกินกว่า 1 พันคนด้วยเหตุผลว่า ไอซ์แลนด์อาจจะนิยม แต่งงานกับคนไทย หรือชาวเอเชีย ในส่วนไอซ์แลนด์มีประชากรประมาณสามแสนห้าหมื่นกว่าคน มีพื้นที่ ประเทศรวม 102,775 ตารางกิโลเมตร นับว่ามีประชากรเบาบาง จากดัชนีการพัฒนามนุษย์ ปี พ.ศ. 2549 ของสหประชาชาติ ไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่มีการพัฒนาสูงที่สุดในโลก ไอซ์แลนด์เป็นสมาชิกของ นาโต เอฟตา อีอีเอ และโออีซีดี แต่ไม่มีกองกองทัพเป็นของตนเอง และไม่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป โดย ในปี พ.ศ. 2557 ได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่สงบสุขที่สุดในโลก

ส่วนภาษาผู้เขียนเคยไปนั่งเรียนภาษาอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งด้วยเงื่อนไขของประเทศในยุโรป กำหนดให้พลเมืองที่ไม่ใช่ชาวไอซ์แลนด์ ต้องไปเรียนภาษาไอซ์แลนด์ "island" ซึ่งตัวเขาออกเสียงว่า อีสแลนด์ ตอนที่ผู้เขียนไปเรียนด้วยเป้าหมายเรื่องวิชา และการอยู่นานหรือคาดว่าจะอยู่นาน กล่าวคือถ้า จะได้วีซ่า ปี จนถึงหลายปี คุณสมบัติของคนได้วีซ่านั้นคือภาษาจึงทำให้ให้ต้องไปเรียนภาษาในช่วงเวลา หนึ่ง กับครูก็ด้า จำชื่อไม่ได้ด้วยนานแล้ว เป็นคนไอซ์แลนด์ที่เคยมาอยู่เมืองไทยเมื่อตอนวัยรุ่นในนาม

นักเรียนแลกเปลี่ยนทุน AFS และมีความรู้ภาษาไทยในระดับหนึ่งเมื่อกลับไปประเทศเรียนจบ จึงใช้ทักษะภาษาสอนภาษาไอซ์แลนด์ให้กับคนไทย หรือชาติอื่น ๆ ซึ่งก็ได้ผลด้วยเธอก็มีสามีเป็นคนไทย และเป็นล่ามให้กับคนไทย รวมทั้งมาร่วมกิจกรรมกับทางวัดอย่างต่อเนื่องในช่วงที่ผู้เขียนใช้ชีวิตที่นั่น

ถ้าคุยเรื่องไอซ์แลนด์ในเชิงประวัติมีข้อมูลหลาย ๆ ประการ เช่น รัฐสภาไอซ์แลนด์ (Althing) ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานิติบัญญัติที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังดำเนินการอยู่ ไอซ์แลนด์เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองของนอร์เวย์ในศตวรรษที่ 13 ซึ่งการก่อตั้งสหภาพคาลมาร์ในปี พ.ศ. 1940 ได้รวมราชอาณาจักรนอร์เวย์ เดนมาร์ก และสวีเดนเข้าด้วยกัน ไอซ์แลนด์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนอร์เวย์ในขณะนั้นจึงได้เข้าร่วมสหภาพและอยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรเดนมาร์กหลังจากสวีเดนแยกตัวออกจากสหภาพในปี พ.ศ. 2066

วัฒนธรรมไอซ์แลนด์ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ชาวไอซ์แลนด์ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของผู้ตั้งถิ่นฐานชาวนอร์สสืบเชื้อสายมาจากชาวนอร์สโบราณทางตะวันตก และมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับภาษาแฟโร มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศรวมถึงอาหารแบบดั้งเดิม วรรณกรรม และเรื่องราวเกี่ยวกับเทพนิยายในยุคคลาง ไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่มีประชากรน้อยที่สุดในบรรดาสมาชิกของเนโท และเป็นประเทศเดียวที่ไม่มีกองทัพบกประจำการ โดยมีเพียงหน่วยยามฝั่งติดอาวุธ

เมื่อสืบค้นเกี่ยวกับงานศึกษาของคนไทยอาจจะยังน้อยด้วยเหตุผลว่าเป็นประเทศที่อยู่ห่างไกลกันและอยู่คนละส่วนของกับโลกก็คงเป็นไปได้ ดังปรากฏเป็นงานวิจัยหนังสือ ปรัชญาหนังสือ-The Nordic Way: Equality, Individuality and Social Trust (ปกรณ เลิศเสถียรชัย (2563) ที่สะท้อนเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดรัฐสวัสดิการประเทศสแกนดิเนเวีย สวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์ก รวมทั้งมีอัตราภาษีต่อ GDP สูงที่สุดในโลก แต่ไม่ได้ศึกษาถึงไอซ์แลนด์ด้วย แต่ในฐานะที่เคยไปใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ ก็ถือว่าเป็นการไปเพื่อมีส่วนร่วมก็ยืนยันได้ว่าเป็นประเทศที่มีระบบเดียวกันและคุณภาพชีวิตของคนในองค์กรรวมก็คล้าย ๆ กัน (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงโคเปนเฮเกน,2555) เป็นส่วนเดียวกันไปด้วยหรือในงานศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีการพัฒนามนุษย์และดัชนีความสุขของประเทศทั่วโลก (นุรไอณี เเด่นบุรณะ ธนวิทย์ บุญสิทธิ์,2564) ที่นำประเด็นเรื่องการจัดลำดับประเทศที่มีความสุข ไอซ์แลนด์ก็เป็นกลุ่มประเทศที่อยู่อันดับหนึ่งใน 5 หรือหนึ่งในสิบในทุก ๆ ปี ผลเกิดขึ้นเชิงประจักษ์ชัดเจนแต่ก็เป็นผลการศึกษายาใต้กรอบของการที่มีผลประกาศออกมา และนำมาเสนอใหม่ทวนซ้ำอีกครั้งแต่อย่างน้อยก็เป็นการยืนยันในเรื่องความสุขที่เกิดขึ้นได้ด้วยเช่นกัน หรือในงานศึกษาวิจัยเรื่อง การขจัดทัศนคติแบบแผนทางเพศในการใช้สิทธิลาเลี้ยงดูบุตร (ใหม่ จันทร์สมบุญ,2566) ก็ศึกษาในประเด็นกฎหมายเปรียบเทียบสวีเดน นอร์เวย์ ไอซ์แลนด์ แต่ก็เป็นการศึกษาในประเด็นของกฎหมายในเชิงของการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงมาตรการที่เหมาะสมที่ไม่ก่อให้เกิดจากเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ต่อการลางานเพื่อดูแลบุตร เป็นต้น

ไอซ์แลนด์กับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติยอดนิยม

ถ้าถามว่าไอซ์แลนด์มีอะไร หรือแหล่งท่องเที่ยวอะไร ก็ต้องตอบแบบคนเคยอยู่และเคยใช้ชีวิตว่า ธรรมชาติ ที่สรรสร้างเองโดยธรรมชาติ ทั้งน้ำพุร้อน ที่เกิดจากหลุมลาวา ภูเขาไฟ ที่ระเบิดและยังมีเชื้อปะทุ ด้วยกลิ่นกำมะถัน น้ำตก ที่เกิดจากหิมะปกคลุมในช่วงหน้าหนาว และละลายในช่วงหน้าร้อน ธรรมชาติของหิน ดิน ที่ปะทุจากลาวา แล้วพัฒนามาเป็นหินและชั้นดิน และความชื้นทำให้เกิดมอส มอส จึงเป็นต้นไม้แรก ๆ ที่มาพร้อมกับประเทศไอซ์แลนด์กระมัง รวมไปถึงว่ามอสจึงหลายเป็นสิ่งหวงแหน ด้วยน่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเย็นสบายตาในช่วงฤดูร้อน การรักษามอสไว้ จึงมีความหมายเป็นการอนุรักษ์ เป็นสิ่งที่ถูกอนุรักษ์เมื่อมีคนไปเหยียบ ตั๊กแคมป์ หรือเดินย่ำ จึงมีป้ายห้าม ประหนึ่งว่าเป็นสิ่งไม่พึงกระทำ เมื่อนักการเมืองไทย ไปนอนถ่ายภาพออกสื่อ จึงเป็นถูกนำมาเป็นประเด็นของความเหมาะสม ซึ่งก็ว่ากันไปตามสภาพและข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

สถานที่ที่ข้าพเจ้าผู้เขียนเคยเดินทางไปชม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งชมปลาวาฬของเรกยาวิก และที่อาคูเรย์รี ซึ่งจะต้องเช่าเรือไปชม พิพิธภัณฑสถานปลาวาฬที่มีซากปลาวาฬใหญ่ ๆ ส่วนแสงเหนือเป็นธรรมชาติเหมือนแสงรุ้งทั่วไป เพราะเป็นปรากฏการณ์ที่วัดด้วยการหักเหของแสง แลการอยู่ในพิกัดที่สามารถมองเห็นได้ ที่พบและเจอได้ทั่วไปเมื่อปรากฏการณ์ของแสงพร้อมกรณีประเทศไอซ์แลนด์ แต่ส่วนฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์ ไม่ทราบอย่างไร ? เพราะไม่เคยไปชมแสงเหนือที่ประเทศเหล่านี้แม้จะเคยไปหรือไปใช้ชีวิตอยู่ในฟินแลนด์ แต่ก็อยู่ในเมืองจึงไม่เห็นแสงเหนือในเมืองเฮลซิงกิ

แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไอซ์แลนด์ อย่างในอาคูเรย์รี ก็มีความเป็นเมือง เช่น สระน้ำกลางเมือง ที่ในช่วงฤดูร้อน ก็จะมีคนเปิดน้ำ และคนอื่น ๆ จำนวนมาก ในช่วงหน้าหนาวที่ทั้งสระเป็นน้ำแข็งทั้งหมด ก็จะมีคนบ้าง Hallgrímskirkja โบสถ์อันเป็นสัญลักษณ์ของเรกยาวิก ที่เป็นจุดสูงอีกแห่งหนึ่งของเมือง “Perlan-เพอร์แลน สถาปัตยกรรมรูปทรงครึ่งวงกลมที่ผู้เขียนไปชมเมืองบ่อย ๆ โดยทั้งหมดเป็นสถานที่ที่ผู้เขียนไปเป็นประจำ เรียกว่าเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ (Watthaiiceland,2551)

ภาพที่ 1 เบสถ Hallgrímskirkja ศาสนสถานสำคัญจุดสูงสุดกลางเมือง และจุดชมเมืองเนกรุงเรกยาวิก “Perlan-เพอร์แลน จุดมุมสูง (Watthaiiceland,2551)

ทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่ผู้เขียน เคยไปทัศนศึกษาแล้วก็เที่ยวท่อง ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ตรงของการเดินทาง ที่ประเทศไอซ์แลนด์ ประเทศที่มีภูมิศาสตร์ของการท่องเที่ยวเป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยที่มาพร้อมกับการเกิดขึ้นของดินแดนและประเทศ ประเทศนี้เกิดจากลาวาของภูเขาไฟ ที่ระเบิดอยู่ใต้ทะเล แล้วหลังจากนั้นแบบตัวก่อตัวแผ่นดินที่มีแต่หินจากลาวา พัฒนาเป็นดินที่สามารถปลูกต้นไม้ได้ มีมอส เฟิร์นเกิดขึ้น ดังกรณีที่หมอบไปทับต้นมอส จนเป็นประเด็นดราม่า เพราะเกิดยากจึงมีความสำคัญ หรืออาจจะมาถึงจุดที่มีสีเขียวได้นับว่านานและใช้เวลา ดังนั้นวิถีแห่งธรรมชาติ จึงประกอบด้วยหิมะที่ปกคลุมเป็นพัน ๆ ปี ในพื้นที่สูงเช่นภูเขา ในพื้นที่ราบในช่วงฤดูหนาว ก็จะมีหิมะปกคลุมทั่วไป ในช่วงฤดูร้อน หิมะเหล่านี้ก็จะละลายกลายเป็นน้ำ ที่อยู่บนเขาก็จะกลายเป็นน้ำตกแทนที่ จึงสะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติ และเสน่ห์ที่สำคัญอย่างหนึ่งใน ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของ ทะเลมีปลาเป็นแหล่งอาหาร เป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญ มีแหล่งชมปลาวาฬ ปลาโลมา ที่สำคัญ มีแหล่งน้ำพุร้อน ที่งดงาม มีปากปล่องภูเขาไฟ ที่ระเบิดแล้ว หรือยังมีรอยแยกที่พร้อมปะทุออกมา ทั้งหมดจึงเป็นภาพจำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไอซ์แลนด์ดินแดนแห่งความหนาวอีกแห่งหนึ่งในโลก

ไอซ์แลนด์กับชุมชนชาวไทยและชาวพุทธที่ซื้อวัดไทยไอซ์แลนด์

ผู้เขียนได้ไปในฐานะพระธรรมทูตสายต่างประเทศจำพรรษา และเปิดวัดใหม่ที่เมืองอาคูเรย์รี ซึ่งเป็นเมืองทางเหนือ ที่มีคนไทยราวประมาณ 50 คน จำนวนไม่มาก แต่ในแต่ละครั้งได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนชาวพุทธและชาวไทย ในช่วงเวลาที่แตกต่าง เรียกว่ายังมีหลักฐานให้ได้นำมาเขียนเป็นข้อมูลว่าเราทำอะไรที่นั่นอย่างไร วัดกับความเป็นชาวไทยคงแยกกันไม่ออก เพราะเมื่อคนไทยอยู่แห่งใดมักสร้างวัดขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางในการกิจกรรม พบปะ และรวมกลุ่มเพื่อแสดงออกซึ่งความศรัทธา และความเชื่อต่อพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ก่อนจะเล่าเรื่องท่องเที่ยวขอเล่าว่าที่ประเทศนี้มีคนไทยอยู่เกินกว่า 1 พันคน ปัจจุบันมีวัดไทย 2 แห่ง เรียกว่าวัดไทยไอซ์แลนด์ และวัดพระธรรมกายไอซ์แลนด์ จำเนียรกาลของวัดเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 10 กว่าปีก่อน พระฝรั่งลูกศิษย์สายวัดหนองป่าพง จากอังกฤษได้ไปเปิดสำนักปฏิบัติธรรม และกลายเป็นวัดส่งต่อมาจนกระทั่งปัจจุบันเรียกว่า วัดไทยไอซ์แลนด์

วัดไทยไอซ์แลนด์ได้เกิดขึ้นจากการที่พระภิกษุชาวอังกฤษนามว่า “พระอาจารย์โรเบิร์ต ธมมานนโท” ชาวอังกฤษ ที่บวชปฏิบัติธรรมตามแนวสายวัดอมรวดี ประเทศอังกฤษ ซึ่งมีพระอาจารย์ชาโครเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น โดยท่านเป็นศิษย์สายตรงของหลวงพ่ocha สุภทโท แห่งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี

พระอาจารย์โรเบิร์ต ธมมานนโท” ซึ่งได้รู้จักคุณหมอชาวไอซ์แลนด์ทางสื่อออนไลน์ ได้ติดต่อสื่อสารกันเป็นที่รู้จักอภัยยศกันดีแล้ว จึงได้ชักชวนให้ทัศนศึกษา ที่ประเทศไอซ์แลนด์ เมื่อพระอาจารย์โรเบิร์ตท่านเดินทางมาถึง ด้วยความบังเอิญได้พบคนไทยซึ่งแต่งงานและติดตามครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพในประเทศไอซ์แลนด์ จึงได้พูดคุยกับพบปะกับชุมชนคนไทยที่นี่ จึงได้มีการนิมนต์พระอาจารย์โรเบิร์ต ธมมานนโท ให้อยู่จำพรรษา และจัดสร้างวัดต่อไป ซึ่งท่านก็ได้ตอบรับกิจกรรมชาวพุทธ รวมถึงความเป็นชาวพุทธ ชาวไทยจึงได้เกิดขึ้น

ภาพที่ 2 ประสบการณ์ของการเป็นธรรมวิทยากรบวชเนรภาคฤดูร้อนที่ประเทศไอซ์แลนด์ ในชุมชนคนไทยที่ประเทศไทยแลนด์ (ภาพผู้เขียน 2008/2551)

พุทธสมาคมแห่งประเทศไอซ์แลนด์

เมื่อท่านตกลงที่จะอยู่จำพรรษาแล้ว พระอาจารย์โรเบิร์ตจึงได้ศึกษาช่องทาง ความเป็นไปได้ และได้ทราบแนวทางพร้อมทั้งกฎหมาย จึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้ง “พุทธสมาคมแห่งประเทศไอซ์แลนด์” (buddisafélag Íslands) เมื่อ ค.ศ.1995 (พ.ศ.2539) เพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นองค์กรกลางในการทำกิจกรรมของชาวพุทธในประเทศไอซ์แลนด์ได้ โดยได้เชื้อเชิญชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ เช่น ชาวพุทธศรีลังกา ชาวพุทธไทย ชาวพุทธเวียดนาม ชาวพุทธจีน รวมไปถึงชาวพุทธไอซ์แลนด์ ให้ร่วมเป็นสมาชิกพุทธสมาคม เพื่อดำเนินการจัดตั้งให้เป็นพุทธสมาคมตามที่กำหนด จนได้สมาชิกจำนวนมาก นับจนกระทั่งปัจจุบันมีสมาชิกชาวพุทธกว่า 1 พันคน และผู้สนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก

วัดพุทธแห่งประเทศไอซ์แลนด์

เมื่อตกลงกันในเรื่องการจัดตั้งได้แล้วขั้นต่อไปคือการจัดหาอาคารสำหรับให้พระสงฆ์ ได้อยู่อาศัย เพื่อจำพรรษา จึงได้มีการเช่าอาคาร(ชั่วคราว) จัดเป็นวัดเพื่อให้พระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษา และเป็นศูนย์กลางในการพบปะ สนทนาธรรม ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธไทยในประเทศไอซ์แลนด์ รวมทั้งได้มีการนิมนต์พระสงฆ์จากศรีลังกา เวียดนาม รวมทั้งพระปลัดเกษม เขมจิตโต (ปัจจุบัน มีสมณศักดิ์พระครูสุพัฒน์เขมคุณ) พระไทยมาอยู่จำพรรษา และรักษาครัทธาชาวพุทธในประเทศไอซ์แลนด์ จากสภาพการณ์ดังกล่าวพระพุทธศาสนาในประเทศไอซ์แลนด์ ได้มีพัฒนาการและก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนชาวพุทธในประเทศไอซ์แลนด์ ตลอดช่วงเวลาของการเริ่มต้นและบุกเบิกเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในประเทศไอซ์แลนด์ จนกระทั่ง พระมหาประสิทธิ์ สิรินโร (สมณศักดิ์ต่อมา “พระครูวิเทศสิริธรรม”) สังกัดเดิมวัดพระไกรศรี(น้อย) กรุงเทพฯ ฯ ได้มาสานต่อ ตั้งแต่ พ.ศ.2543 และอยู่ยาว

จนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีการจัดตั้งเป็นวัดไทยไอซ์แลนด์ และเป็นประธานจัดซื้อบ้านเป็นที่พักสงฆ์และวัดถาวรในปัจจุบัน ตั้งแต่พุทธศักราช 2546 (ค.ศ.2003) ที่เมืองโคปาโวก ขนาด 980ตรม. ประกอบด้วยอาคารพร้อมที่ดิน ภายในมีห้องสำหรับใช้สอย จำนวน 7 ห้อง ประกอบด้วยที่พักสงฆ์ สำนักงาน ห้องพักรับรอง และห้องประชุมใหญ่สำหรับสวดมนต์และทำกิจของชาวพุทธ พร้อมทั้งอาคารโรงรถที่อยู่คนละส่วนกับตัวอาคาร แปลว่าวัดเกิดด้วยเงื่อนไขนี้ จนกระทั่งผู้เขียนได้เข้าไปในภายหลังประมาณ พ.ศ.2552 ได้เข้าไปช่วยงานในฐานะพระธรรมทูต ด้วยความที่เคยเจอกันมาก่อนที่ประเทศไทย ด้วยผู้เขียนสังกัดวัดบึงทองหลวง (ลาดพร้าว กทม.) และเจ้าอาวาสท่านอยู่วัดพระไกรสีห์น้อย (รามคำแหง กทม.) ไม่ไกลกัน และรู้จักกันมาก่อน จึงได้ชวนกันด้วยวาจาและการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวอันเป็นที่มาของการไปอยู่อย่างน้อย 1 ปีในประเทศไอซ์แลนด์ดังกล่าว จากข้อมูลที่ปรากฏทาง Website มีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายที่วัดเป็นทั้งหน่วยทางศาสนา และเป็นศูนย์กลางของชุมชนคนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ เช่น การดำเนินกิจกรรมกฤษฎาสัจจ เพื่อให้ง่ายต่อคนไทยที่ตั้งถิ่นฐานในการพบปะหน่วยราชการไทย โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางประสานงานในเรื่องหนังสือเดินทาง และวีซ่า หรือการจดแจ้งใบเกิดของทารก เป็นต้น จัดตั้ง “ทีมฟุตบอลวัดไทยไอซ์แลนด์” โดยได้สนับสนุนอุปกรณ์กีฬา ชุด และด้านอื่นๆ ที่จำเป็น พร้อมทั้งได้นำทีมนักฟุตบอลเยาวชนที่ส่งเสริมไปแข่งขันฟุตบอลประเพณี เพื่อสร้างสัมพันธ์มิตรกับประเทศต่าง ๆ เช่น เดนมาร์ก เยอรมัน สวีเดน นอร์เวย์ เป็นต้น “โครงการอบรมด้านวิชาชีพแก่คนไทย” เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพแก่คนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ ให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือเฉพาะด้านมากขึ้น อาทิ การประกอบอาหารไทยอย่างถูกหลักโภชนาการ ทำขนมไทย งานฝีมือ งานแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนไทยเป็นอย่างมาก ในการนำไปพัฒนาฝีมือและประกอบอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อคนไทยในต่างแดน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมดังกล่าว จำนวน 3 ปี จากคณะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนแก่ลูกหลานไทยในทุก ๆ ปี เช่น พ.ศ.2550 เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสทรงครองราชครบ 60 ปี พ.ศ.2551 ได้จัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูเพื่อเป็นการอุทิศถวายแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็นต้น แต่ทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธไทยในประเทศไอซ์แลนด์

คณะที่เข้ามาเยี่ยมชุมชนคนไทยและวัดไทยไอซ์แลนด์

เหตุการณ์ที่มีนักการเมืองอันประกอบด้วยวุฒิสมาชิก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปเที่ยวทัศนศึกษาในประเทศไอซ์แลนด์แล้วมีกรณีพิพาทถึงเหตุการณ์ที่เนื่องด้วยทัศนคติทางการเมือง จนกระทั่งกลายเป็นประเด็นข่าวดังไปทั่วโลก แต่ก่อนหน้านั้นในช่วงที่ถูกบันทึกไว้ก่อนการสร้างวัดไทยไอซ์แลนด์ พระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้มาศึกษาดูงานยังประเทศไอซ์แลนด์ และได้พบปะชุมชนคนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ พร้อมทั้งได้ดำริจัดสร้างวัดพร้อมทั้งเป็นองค์อุปถัมภ์สร้างวัดไทยในประเทศไอซ์แลนด์(กำลังดำเนินการ) ให้กับชุมชนคนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ พร้อมกับกำกับการในการจะสร้างวัด

ไทยโดยมีต้นแบบในแบบวัดไทยศรีนครินทร์ ที่สวีเดน แต่ท่านได้สิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน โครงการจึงเป็นการริเริ่มแต่ไม่ได้สานต่อ

ภาพที่ 3 พระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ขณะไปยังประเทศไอซ์แลนด์พร้อมกับดำริในการสร้างวัดในขณะนั้น (ภาพ Watthaiiceland,2551)

นอกจากนี้ยังมี คณะของพระภิกษุภิกษุณี (เผด็จ ทตฺตชีโว) สมณศักดิ์ในขณะนั้น วัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี จนกระทั่งมีการก่อตั้งวัดพระธรรมกายไอซ์แลนด์ในช่วงสมัยต่อมา มาเยี่ยมชมแนวทางการดำเนินกิจกรรมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดไทยไอซ์แลนด์ และพบปะพี่น้องชาวพุทธไทยในประเทศไอซ์แลนด์ ซึ่งต่อมากได้มีวัดธรรมกายสาขาไอซ์แลนด์ ในปัจจุบัน และมีพระเถระอีกจำนวนมากทั้ง พระธรรมกิตติวงศ์ (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) เจ้าอาวาสวัดราชโอรส พระธรรมสิทธินายก (ธงชัย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกษ คณะนายกเทศมนตรีทั่วประเทศ คณะพระสงฆ์จากยุโรป พณฯท่านเอกอัครราชทูตประจำกรุงโคเปนเฮเกน นายอดิศักดิ์ ภาณุพงษ์ฯ และท่านทูตพาณิชย์ อาจารย์ศรีสมร คงพันธ์ รวมทั้งคณะของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต ประธานผู้ก่อตั้งเสถียรธรรมสถาน กทม. ได้มานำปฏิบัติธรรมเนื่องในเทศกาลวันแม่แห่งชาติ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพบปะเยี่ยมเยียนคนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ หรือคณะศ.ดร.รังสรรค์ แสงสุข อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง เข้าพบปะเยี่ยมเยียนคนไทยที่วัดไทยไอซ์แลนด์ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการศึกษาทางไกล ส่งเสริมคนไทยในต่างประเทศสำเร็จการศึกษาและเรียนหนังสือจนสำเร็จกันจำนวนมากในนามศิษย์รามคำแหง เพื่อมองผลในเรื่องการศึกษาของชาติ และมีการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการกรุงเทพ ยาวิก ประเทศไอซ์แลนด์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการศึกษาทางไกลแก่พี่น้องชาวไทยในประเทศไอซ์แลนด์ คณะต่าง ๆ ที่ทราบเข้าไปจำนวนมาก ทั้งทำกิจกรรมและสนับสนุนการศึกษาแก่ชุมชนคนไทย เช่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ไปส่งเสริมการอาชีพและการเรียนรู้ แต่ทั้งหมดเป็นการเข้าทำกิจกรรม และส่งเสริมความเป็นชุมชนคนไทยในประเทศไอซ์แลนด์ (Watthaiiceland,2551)

ภาพที่ 4 ผศ.ดร.พลับพลึง คงชนะ ในนามศูนย์เอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เข้าไปส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและอาชีพ ที่วัดไทยไอซ์แลนด์ และอาจารย์ของผู้เขียน ขณะพาชม ไนล์แองการาไอซ์แลนด์ ที่ชื่อว่า Gullfoss (ภาพผู้เขียน 2008/2551)

ประสบการณ์เที่ยวท่องในไอซ์แลนด์ : ชมปลาวาฬ ธารน้ำพุร้อน ภูเขา น้ำแข็ง หิมะ พันปี

ประเทศไอซ์แลนด์ เมืองหลวงคือเรกยาวิก (Reykjavik) มีสถานที่ท่องเที่ยว ที่ประมาณว่าใคร ๆ ในโลกไปเที่ยวประเทศแห่งนี้ต้องบอกว่า ประเทศอีกแห่งหนึ่งที่ร่ำรวยธรรมชาติแห่งการท่องเที่ยว สถานที่เคยไปท่องเที่ยวมาด้วยตัวเองอยากแนะนำ ประมาณว่าคงต้องยืมคำว่า ที่ไปเห็นนครวัดแล้วเอามากล่าว ชมว่า “ท่องไอซ์แลนด์แล้วนอนตายตาหลับ” เพราะเป็นดินแดนอีกแห่งที่ร่ำรวยธรรมชาติอาทิ ธารหิมะ น้ำแข็งพันปี ที่เคยจัดแสดงหนังที่พ่อพระเอกขับ หนีการไล่ล่าของผู้ร้าย การดูปลาวาฬเป็นทริปสุดยอดของการเดินทาง เหมือนไปไอซ์แลนด์ไม่ไปดูปลาวาฬที่กลางทะเล จะมีจุดลงอยู่สองจุดหลัก ๆ เช่น ที่ฮูซาวิก และเรกยาวิก ผู้เขียนเคยเดินทาง ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงขณะดูก็ฝรั่งมั่งค่าไหนเรือไปทางซ้าย เมื่อปลาวาฬโผล่ โผล่ไปทางขวาเมื่อโผล่อีกข้างผสมกับโฆษกเรือก็พูดมีลุ้นตลอด ๆ ประมาณว่าโผล่ ๆ แล้ว ๆ ซ้าย ๆ ขวา ๆ ประมาณนั้น

ในช่วงอากาศหนาว “Iceland” แปลตามตัวก็ต้องบอกว่า ดินแดนแห่งน้ำแข็ง ส่วนจะจริงหรือไม่จริงจะเล่าให้ฟัง พอเป็นสังเขปนะครึบ ด้วยประสบการณ์ที่เคยไปใช้ชีวิตในช่วงเวลาหนึ่งที่ประเทศไอซ์แลนด์ และเคยเดินทางไปยัง โจกุลซาลอน (Jökulsárlón) ซึ่งเป็นจุดที่จะเรียกว่าหิมะพันปี หรือบริเวณที่มีความหนาวจนเป็นน้ำแข็งตลอดทั้งปี มีอายุเกินกว่าพันปี และเมื่อฤดูร้อนก็จะละลายกลายเป็นก้อนน้ำแข็งยักษ์ ไหลลงทะเลไป ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ใครไปไอซ์แลนด์แล้วต้องไปยังบริเวณนี้

ในหนังภาพยนตร์จอใหญ่ เจมบอนส์ 007 ในภาค Die Another Day (พ.ศ.2545) ที่พระเอกเพียร์ซ บรอสแนน (Pierce Brendan Brosnan, ค.ศ.1953-) ขับซืร์รอนีการไล่ล่าของเหล่าร้ายตามท้องเรื่อง มีฉากหลังและพื้นเป็นหิมะและน้ำแข็ง ถ้ามองจากมุมล่างก็จะเห็นภูเขาสีขาวที่ปลุกคลุมด้วยหิมะแม้กระทั่งฤดูร้อนก็ตาม นั่นแหละคือสิ่งที่กำลังเล่าให้ฟังอยู่นี้แหละ

ภาพที่ 5 ไอซ์แลนด์ กับพื้นที่ท่องเที่ยวในฤดูร้อน น้ำแข็งพันปีละลาย กับหิมะที่ปลุกคลุมในช่วงฤดูหนาวและกลายเป็นน้ำตกในฤดูร้อน ทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไอซ์แลนด์ (ภาพผู้เขียน, 2551)

โจกุลซาลอนที่ในรูปนี้จะเป็นจุดสำหรับเล่นสกีในหนาว และในฤดูร้อน

โจกุลซาลอน (Jökulsárlón) เป็นทะเลสาบธารน้ำแข็ง เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีว่าเป็นทะเลสาบธารน้ำแข็งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไอซ์แลนด์ ถ้าภาษาชาวบ้านก็ต้องเรียกว่า “สถานที่ที่มีชื่อ” อยู่ทางด้านทิศใต้ตรงปลายทางของธารน้ำแข็งพันปี “วัทนาโจกุล” (glacier Vatnajökull) อยู่ระหว่างอุทยานแห่งชาติที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ที่ชื่อว่าสเคฟตาลเฟลล์ (Skeftalfell National Park) และเมืองฮอฟน์ (Höfn) เมืองของชาวประมง ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ โจกุลซาลอน ปรากฏเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วง ค.ศ.1934-1935 และค่อย ๆ ขยายตัวเพิ่มพื้นที่ขึ้นเรื่อย ๆ ปรากฏว่าในปี 1975 มีพื้นที่ 7.9 ตารางกิโลเมตร เมื่อธารน้ำแข็งละลายมากขึ้น มากขึ้น ๆ ในทุก ๆ ปี ในปัจจุบันมีกินพื้นที่กว้างถึง 18 ตารางกิโลเมตร โดยมีความลึกของน้ำถึง 200 เมตร คำนวณง่าย ๆ เอาฝรั่งตัวสูง 2 เมตรมายืนต่อกันให้ได้ 100 คน จะได้ความลึกของทะเลสาบแห่งนี้ คำนวณง่าย ๆ ก็สูงกว่าครึ่งหนึ่งของตึกใบหยกตึกที่สูงที่สุดในประเทศไทย (สูง 327 เมตร) โจกุลซาลอนจึงได้ชื่อว่าเป็นทะเลสาบที่ลึกเป็นอันดับสองของไอซ์แลนด์ รองก็แต่ öskjuvatn ซึ่งเป็นทะเลสาบที่อยู่ตรงปากปล่องภูเขาอาซค์จ้าว (Askja) ซึ่งทะเลสาบนี้กว้างไม่

มากเพราะอยู่ในปากถ้ำภูเขาไฟที่ดับแล้วมีน้ำอยู่ แต่ลึกหน่อยคือ 220 เมตร เพราะอยู่สูงจึงได้ชื่อว่าลึกที่สุดในประเทศ

นักท่องเที่ยวไปเที่ยวที่นี่จะเห็นน้ำแข็งก้อนใหญ่ ๆ ที่ละลายลงมาจากภูเขาน้ำแข็งด้านบน และไหลลงสู่ทะเล บางครั้งอาจเห็นนกทะเลสีดำที่ริมฝั่งทะเลตรงปลายเชื่อมระหว่างทะเลกับโจกุลซาลอน ที่มีชื่อเรียกว่า Skúas และสีขาวตระกูลนกนางนวล ที่เรียกว่า big seagulls บางครั้งอาจจะได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ดำผุดดำว่ายทวนน้ำบางตามน้ำบ้าง หากจับปลาที่ว่ายทวนน้ำ ก็เป็นบรรยากาศเย็นแบบได้ใจในช่องฟิตตูเย็นเมืองไทยเรา ก็เย็นไปอีกแบบ การเดินทางถ้าเป็นรถยนต์ ก็ไปตามทางหลวงหมายเลข โดยโจกุลซาลอน อยู่ไม่ไกลจากเส้นทางหลักที่เรียก “ถนนวงแหวน” สายหลักที่วิ่งกันเป็นวงกลมเชื่อมต่อกันรอบเกาะไอซ์แลนด์ ส่วนการเดินทางก็มีรถบัสจากเรกยา

ภาพที่ 6 พาทีมงานทัศนศึกษาที่น้ำพุร้อน Geysir และประทุขึ้นมา (ภาพผู้เขียน 2008/2551)

Iceland แผ่นดินแยก แดกเป็นสองส่วน

ช่วงนี้แผ่นดินไหวเกิดขึ้นบ่อยและถี่ ความรุนแรงเป็นไปตามแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะที่ญี่ปุ่นที่ผ่านมา กระทั่งทำให้ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างญี่ปุ่น ถอยหลังกลับไปอีกครั้งหนึ่ง เคยได้ยินชาวญี่ปุ่นให้สัมภาษณ์ทางทีวีว่า เหตุการณ์ครั้งนี้ ญี่ปุ่นเหมือนกลับไปเริ่มต้นใหม่ เช่นตอนญี่ปุ่นแพ้สงครามในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ส่วนจะจริงไม่จริงคงเป็นเพียงทัศนะของชาวญี่ปุ่นผู้นั้นที่ให้สัมภาษณ์ ชาวไทยก็คงได้แต่เอาใจช่วยพร้อมเสียสละกันตามสื่อต่าง ๆ อย่างแข็งขัน คงต้องบอกแหละว่าน้ำใจ มีค่ายิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในยามทุกข์ยากและลำบากกระมัง เราจะได้ยินบ่อย ๆ เกี่ยวกับแผ่นดินไหว รอยเลื่อนของแผ่นโลก ฟังเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แต่เป็นข้อมูลที่ควรรู้ เพราะว่าเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชีวิตมนุษย์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ของความตระหนกกลัวต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น ในฐานะที่เคยไปเที่ยวเลยอยากเอามาเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ และเอามาเทียบเคียงกับเรื่องแผ่นดินไหว รอยเลื่อนของโลก เพราะสถานที่แห่งนี้มีมูมหนึ่งก็บอกเล่าเรื่อง เกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ในครั้งโบราณ อาจเคยได้ยินว่า รัฐสภาแห่งแรกของไอซ์แลนด์และของโลก

เราคนไทยจะได้ยินว่าธรณีสุบพระเทวทัต ที่ทำร้ายพระพุทธเจ้า จนเป็นที่มาของคำว่าห่อโลहित (ข้าเลือด) หรือในหนังจักร ๆ วงศ์ ตอนเช้าจะมีภาพของแผ่นดินแยกและคนที่เป็นตัวร้ายในเรื่องอาถรรพ์ธรณีสุบหายไปบ้าง บางคนอาจมองเป็นเรื่องไกลเกินจินตนาการ หรือเกินฝัน หรือเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่คงไม่ยืนยันว่าแผ่นดินสุบจะเป็นอย่างไร แต่ที่อยากเล่าสำหรับประเทศไอซ์แลนด์คือจุดที่เรียกว่า แผ่นดิน

แยก ด้วยความที่แผ่นดินประเทศไอซ์แลนด์เป็นเกาะอยู่กลางทะเล มีรอยเลื่อนของแผ่นดินใหญ่ จำนวน 3 แผ่น และแผ่นหนึ่งนั้นประเทศไอซ์แลนด์อยู่ตรงกลาง และรอยเลื่อนดังกล่าว เป็นรอยที่ยังปรากฏมาจนกระทั่งปัจจุบัน ถ้าดูด้วยสายตาอาจเหมือนแผ่นดิน

ในช่วงแผ่นดินไหวและมีรอยแยกแตกถล่ม ก็เอาสิ่งที่เคยไปเห็นมาแล้วให้ฟังว่า เป็นอย่างไร รอยแยกของแผ่นดิน คนไอซ์เรียกว่า “ซิงเควลลิร์” ในฐานะที่ประเทศแห่งนี้บันทึกไว้ว่าเป็น “รัฐสภาแห่งแรก” และยังเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไอซ์แลนด์ รวมไปถึงถูกยกให้เป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโก มีรอยเลื่อนของเปลือกโลกที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทวีปยุโรป และอเมริกา พุดง่าย ๆ ก็คือประเทศไอซ์แลนด์มีสิทธิ์ที่ถ้าวันใดแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดแรง ๆ ประเทศไอซ์แลนด์ที่ตั้งอยู่บนยอดเขาส่งในทะเลอาจแยกเป็น “ซีก”

ภาพที่ 7 ภาพขณะฟังบรรยายจากไกด์ชาวไอซ์แลนด์เกี่ยวกับรัฐสภาแห่งแรกในไอซ์แลนด์ และภาพ ผศ.ดร.พลพล คงชนะ ขณะท่องเที่ยวไอซ์แลนด์และผู้เขียนเป็นผู้นำพามา ชมภาพของรัฐสภาแห่งแรก (ภาพผู้เขียน 2008/2551)

แผ่นดินแยกที่ไอซ์แลนด์

ซิงเควลลิร์ (Þingvellir) มาจากภาษาไอซ์แลนด์ Þing แปลว่า สภา vellir แปลว่า ทุ่งหญ้า เมื่อรวมกันคงจะหมายถึงสภาที่ตั้งขึ้นในที่โล่งเป็นลานประชุมของชุมชนไอซ์แลนด์ในยุคแรก ๆ ที่ชุมชนชาวนอร์ส ได้อพยพผจญภัยและมาตั้งถิ่นฐานยังบริเวณแห่งนี้ สถานที่แห่งนี้จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสภาแห่งแรกของไอซ์แลนด์ (คนไอซ์แลนด์ว่าจัน) โดยรัฐสภาหรือ อัลซิงกิ Alþingi ได้ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ.930 และต่อเนื่องมาจนถึง ปี ค.ศ.1789 ซิงเควลลิร์ (Þingvellir) ตั้งอยู่ตรงรอยรอยแยกของหุบเขากับทะเลสาบ Þingvallavatn ซึ่งเป็นทะเลสาบตามธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไอซ์แลนด์

ซิงเควลลิร์ (Þingvellir) เป็นจุดกำเนิดทางด้านประวัติศาสตร์ และทางด้านธรณีวิทยา เพราะเป็นจุดที่มีรอยเลื่อนของโลกเป็นระยะทางหลายหมื่นกิโลเมตร และเป็นจุดเชื่อมระหว่างทวีปอเมริกาและทวีปยุโรป นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และมีความสำคัญที่นักท่องเที่ยวเมื่อมาถึงไอซ์แลนด์แล้วต้องไปเที่ยว อาจพูดได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของไอซ์แลนด์ที่ผู้เดินทางต้องมาเที่ยวให้ถึงอีกแห่งก็ได้

ซิงเควลลิร์ (Pingvellir) เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไอซ์แลนด์ อันเกิดจากกฎหมายตามคำสั่งพระราชกฤษฎีกา ในค.ศ.1928 โดยกฎหมายระบุโดยสรุปว่า “ให้รักษาสีที่ชาวไอซ์แลนด์เคารพหวงแหนเพื่อชาวไอซ์แลนด์ ทั้งจะเป็นสมบัติชาติไอซ์แลนด์ที่จะขายหรือจำนองมิได้” ไม่รู้ว่าชาวไอซ์แลนด์จะต้องทะเลาะกับใครเหมือนประเทศไทยกับกัมพูชาใหม่ ที่ต้องรบกันเพราะ “มรดก” ร่วมที่แยกไม่ออกจากของใคร แต่มีหลักแห่งดินแดนตามแนวคิดสมัยใหม่เป็นเครื่องชี้เขต ซึ่งก็คงยังไม่จบง่ายต้องขอบอกว่าเป็นหนังเรื่องยาวสำหรับ “เขาพระวิหาร” ระหว่างไทยและเขมร

ภาพที่ 8 รอยแยกซิงเควลลิร์ (Pingvellir) ที่ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของไอซ์แลนด์ (ภาพออนไลน์,watthaiiceland 2551)

สำหรับซิงเควลลิร์ (Pingvellir)

ถูกจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อปี ค.ศ.1930 เพื่อระลึกถึงว่าบริเวณดังกล่าวเคยเป็น “ที่ตั้งของสภา” เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของไอซ์แลนด์ นอกจากนี้พื้นที่รอบ ๆ ทั้งในส่วนของทะเลสาบ และธรรมชาติในบริเวณรอบ ๆ ก็ถูกขึ้นทะเบียนรวมอยู่ในอุทยานแห่งชาติด้วย

ซิงเควลลิร์ (Pingvellir) ถูกขึ้นทะเบียนจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ว่าเป็นสถานที่อันเป็นมรดกของชาวโลก ในปี ค.ศ.2004 ซึ่งนับเป็นเกียรติประวัติแก่ชาวไอซ์แลนด์ด้วย สถานที่แห่งนี้ถูกจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เพราะจัดอยู่ใน "วงกลมทองคำ" ที่สำคัญของไอซ์แลนด์ โดยสถานที่ "วงกลมทองคำ" นี้ ประกอบด้วย ซิงเควลลิร์ (pingvellir) น้ำพุร้อน Geysir ,Strokkur และไนล์แองการาไอซ์แลนด์ ที่ชื่อว่า Gullfoss ซึ่งอยู่ในเส้นทางหลักและอยู่ในรัศมีที่ไม่ไกลกัน ซึ่งทั้งสามแห่งที่เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวไอซ์แลนด์ ซึ่งจะเล่าให้ฟังต่อไป

จากจุด ซิงเควลลิร์ (pingvellir) ไปประมาณ 45 กิโลเมตร จะมีเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ชาวไอซ์แลนด์รู้จักกันเป็นอย่างดีที่เรียกว่าสเก้าโฮลต์ (Skoholt) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของศาสนาคริสต์ (นิกายคาทอลิก) ในประเทศไอซ์แลนด์เมื่อ 1 พันกว่าปีที่ผ่านมา และปรากฏสถานที่ดังกล่าวอยู่ในธนบัตรใบละ 1 พันของไอซ์แลนด์ด้วย ถ้าแปลง่าย ๆ ก็คือประเทศที่เป็นเกาะ เมื่อมีการผจญภัยเข้ามาของนักเดินทางนอกเหนือจากการเดินทางเพื่อดำเนินชีวิตแล้ว ศาสนาและความเชื่อก็มีส่วนสำคัญไม่น้อย จึงเป็นที่มาของจุดเริ่มต้นของศาสนาในประเทศไอซ์แลนด์

ภาพที่ 9 พื้นที่น้ำแข็งละลาย ที่ชื่อว่า Skeftalfell และน้ำตกที่เกิดจากการละลายของหิมะบนยอดเขา Skógafoss waterfall แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไอซ์แลนด์ (ภาพผู้เขียน 2551)

ภาพที่ 10 ธนบัตรใบละ 1 พันของไอซ์แลนด์ ที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศาสนาคริสต์ในประเทศไอซ์แลนด์ (ภาพ Watthaiiceland 2551)

จากพื้นที่ จะมีสถานที่สำคัญอยู่ในธนบัตร โดยเป็นธนบัตรใบละ 1 พันโครนเนอร์ (krónur) โดยในภาพจะเป็นนักบวชในศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรัน (Lutheran) ดำรงตำแหน่งเป็นบิชอป Skálholt ในภาพคือ Brynjólfur Sveinsson (พ.ศ.2148-2218), เกิดปีเดียวกับที่สมเด็จพระนเรศวร แห่งกรุงศรีอยุธยาสวรรคต (พ.ศ.2148) และมีชีวิตอยู่ต่อมาอีก 70 ปี สิ้นชีวิตหลังจากการครองราชย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ 15 ปี ใน พ.ศ.2218 โดย Brynjólfur Sveinsson ดำรงตำแหน่งเป็น Bishop of

Skálholt ในช่วงที่ Skálholt ยังคงเป็นศูนย์กลางของคริสต์ศาสนา ในประเทศไอซ์แลนด์ ซึ่งท่านผู้นี้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นพระที่นำความรู้ทางด้านวรรณคดีของนอร์สโบราณ (Old Nors) ถ้าจะอธิบายง่าย ๆ ก็คือเป็นผู้ที่นำความรู้ทางวรรณคดีของชาวนอร์สมาสู่สังคมชาวไอซ์แลนด์ในอดีต ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาทางด้านวรรณคดีเสียก็คงไม่ผิด

ส่วนด้านหลังเป็นภาพของโบสถ์ ที่ชื่อว่า Brynjólfskirkja church (1650-1802) ตั้งอยู่ที่ สก้าโฮล์ท (Skálholt) อายุราว ค.ศ.1650-1802 มีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของศาสนาคริสต์ภาพนี้ปัจจุบัน อยู่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในกรุงเรกยาวิกแล โดยสถานที่แห่งนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการเผยแผ่ของศาสนาคริสต์เมื่อครั้งแรกเริ่มเข้าสู่ดินแดนประเทศไอซ์แลนด์ นับแต่การตั้งไอซ์แลนด์ได้ 56 ปี ดังนั้น Skálholt จึงถือว่าเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในไอซ์แลนด์ โดยสภาพของ Skálholt ซึ่งสภาพของโบสถ์คริสต์ในปัจจุบัน และยังถูกใช้เป็นที่ทำกิจกรรมทางศาสนาอยู่นับแต่อดีตสถานที่แห่งนี้ได้รับการบูรณะ ซ่อมแซม และทำใหม่แทนที่เดิมมา 12 ครั้งและยังคงตั้งโดดเด่นนับแต่อดีตมาจนกระทั่งปัจจุบันกว่า 9 ศตวรรษ

จากภาพรวมเป็นเรื่องเล่าร่วมถึงภูมิทัศน์ และแหล่งท่องเที่ยวในไอซ์แลนด์ โจกุลซาลอน (Jökulsárlón) ที่ชื่อว่าสเก็ทตาเฟลล์ (Skeftafell) และน้ำตกสโกกาฟอส (Skógafoss waterfall) และซิงเวลลิร์ (Þingvellir) เป็นต้น โดยสิ่งที่เล่ามาผู้เขียนในฐานะคนเคยใช้ชีวิตที่ประเทศไอซ์แลนด์ ได้เดินทางในพื้นที่ต่าง ๆ จึงนำมาเล่าแบ่งปันในรูปแบบของสารคดีท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้เชิงพื้นที่ร่วมกันผสมรวมกับข่าวของนักการเมืองกับประเด็นสาธารณะที่ปรากฏในข่าวด้วย

บทสรุป

ภาพข่าวเกี่ยวกับไอซ์แลนด์ ปรากฏทางสื่อสาธารณะที่เนื่องโดยท่านวุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากประเทศไทย ว่าด้วยเรื่องของการใช้ความรุนแรงเหยียดสี (Hate Speech) ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณะ ส่วนการนำเสนอในภาพรวมของบทความนี้มุ่งนำเสนอคือเมืองแห่งการท่องเที่ยวและการเดินทาง รวมทั้งพื้นที่ท่องเที่ยว และชุมชนชาวไทยและชาวพุทธในประเทศไอซ์แลนด์ ในฐานะที่ผู้เขียนในฐานะที่ตัวเองเคยไปใช้ชีวิตและเดินทางท่องเที่ยว จึงระลึกลำเลียงนำมาเล่าแบ่งปันดังปรากฏ ไอซ์แลนด์จึงเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ทั้งในส่วนของหิมะ น้ำแข็ง จุดชมปลาวาฬ แสงเหนือ ภูเขาไฟที่ยังประทุอยู่ ลาวา แล้วก็น้ำพุร้อน เป็นต้นซึ่งก็ถือว่าเป็นประเทศ หนึ่ง ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์และมีโอกาสไปเยี่ยมชมกันต่อไป

บรรณานุกรม

นุรไอนี เเด่นบุรณะ ธนวิทย์ บุญสิทธิ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีการพัฒนามนุษย์และดัชนี

ความสุขของประเทศทั่วโลก. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น. 8 (4),95-109.

ปกรณ เลิศเสถียรชัย (2563) ปริทัศน์หนังสือ-The Nordic Way: Equality, Individuality and Social

- Trust. วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ. 1 (1), 66-68.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566). เจ้าของร้านอาหารในไอซ์แลนด์ไล่ 'หมอพริทซ์' ออกจากร้าน อ้างรับไม่ได้ที่
ทำกับประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2566, จาก
<https://mgronline.com/online/section/detail/9660000088090>
- ใหม่ จันทร์สมบูรณ์. (2566). การจัดทำทัศนคติแบบแผนทางเพศในการใช้สิทธิลาเลี้ยงดูบุตร.
วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 14 (1), 67-81.
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงโคเปนเฮเกน. (2555). รายงานข้อมูลประเทศไอซ์แลนด์.
สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567, จาก
https://www.ditp.go.th/contents_attach/67709/55001576.pdf
- Watthaiiceland. (2551). ท่องเที่ยวผ่านธนบัตร และเงินเหรียญไอซ์แลนด์ (เล่าเรื่องจากภาพในธนบัตร).
สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567 จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Þingvellir-ซิงเวลลิร์ อุทยานแห่งชาติ มรดกโลก. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). ประวัติวัดไทยไอซ์แลนด์และชุมชนคนไทยในไอซ์แลนด์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม
2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Jökulsárlón (โจกุลซาลอน) ล่องธารน้ำแข็งพันปี. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Skafafell- สกาตาเฟล มนต์เสน่ห์น้ำตกเลื่องชื่อ. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Geyser-เกซี อลังการธารน้ำพุร้อน. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Perlan – จุดชมวิวประจำเมืองเรกยาวิก. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567
จาก <http://www.watthaiiceland.net>
- _____. (2551). Hallgrímskirkja โบสถ์สูงกลางเมือง เรกยาวิก จุดชมวิวประจำเมือง. สืบค้นเมื่อ
15 มีนาคม 2567 จาก <http://www.watthaiiceland.net>

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

Political culture of the people in a democratic
System with the King as Head of State.

สมศักดิ์ บัวอ่อน, วัชรมน จันรอง

Somsak Buaon, Watcharamon Chanrong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum College

E-mail buaonsomsak014@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 24 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พบว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งแปลว่า “ประชาชนเป็นใหญ่” คือ การที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยหรือมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญก็คือ “ประชาชน” และ ความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีเสียงในการปกครอง แต่เนื่องจากความจำกัดหลายๆ ด้าน เช่น การมีจำนวนประชากรมากเกินไปจนจะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงถือเป็นบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยสรุปมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ คือ ประชาชนคิดว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่มีประโยชน์ และประชาชนคิดว่าการเมืองไทยมีแต่ความวุ่นวาย การติดตามข่าวสารเป็นการเสียเวลา 2) วัฒนธรรมทางการเมืองด้านแบบไฟฟ้า คือ ประชาชนมีสิทธิในทางการเมืองแต่ไม่ยอมเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และประชาชนมีสิทธิในทางการเมืองแต่ตัวเองเพียงลำพังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการเมืองได้ เชื้อเพลิงกฎหมายถึงแม้รู้สึกว่ากฎหมายนั้นไม่เป็นธรรม 3) วัฒนธรรม

ทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมืองของไทย เสียงของตนเองนั้นมีความสำคัญทางการเมือง คิดว่าตนเองมีความสามารถเข้าไปตรวจสอบนักการเมืองได้

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง, ประชาชน, ระบอบประชาธิปไตย

ABSTRACT

This article aims to study the political culture of people in a democratic regime with the King as Head of State. It was found that: Thailand has a democratic government with the King as Head of State. The word “democracy” which means “the people are supreme” is the fact that the people have sovereignty or have the highest power to govern the country. Currently, the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2017, in democratic governance, the important thing is "the people" and the perfection of democracy is That the people can come in and have a voice in governance However, due to many limitations, such as having too large a population to directly participate in political activities. Therefore, political participation of citizens is considered an important role, especially in democratic elections.

The political culture of the people in a democratic regime with the King as Head of State can be summarized in 3 aspects: 1) a narrow political culture means that people think that expressing political opinions is useless. And people think that Thai politics is full of chaos Following the news is a waste of time. 2) Prai Fa political culture, meaning people have political rights but do not want to get involved in politics. And people have political rights, but they alone cannot change politics. Obey the law even if you feel the law is unfair. 3) Participatory political culture: people participate in the Thai political system. Your own voice is important in politics. They think they have the ability to investigate politicians.

Keywords: Political Culture, Population, Democracy

บทนำ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งแปลว่า “ประชาชนเป็นใหญ่” คือ การที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยหรือมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ในการปกครองบริหารประเทศโดยผ่านกระบวนการ

เลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนให้ทำการปกครองในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามกติกาที่กำหนดไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 ซึ่งจัดร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในระหว่าง พ.ศ. 2557-2560 ภายหลังการรัฐประหารในประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ที่ผ่านการออกเสียงประชามติ ต่อจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยได้รับเสียงเห็นชอบท่วมท้นถึง 16.8 ล้านเสียง ต่อเสียงคัดค้าน 10.5 ล้านเสียง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560 : 8)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญก็คือ “ประชาชน” และ ความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีเสียงในการปกครอง แต่เนื่องจากความจำกัดหลายๆ ด้าน เช่น การมีจำนวนประชากรมากเกินไปจนจะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง จึงทำให้ประชาธิปไตยโดยอาศัยตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตัวแทน ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงถือเป็นบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ที่ให้ได้มาซึ่งตัวแทนการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม จะเพิ่มโอกาสการถ่ายโอนอำนาจการปกครองอย่างสันติเพราะจะเป็นหลักประกัน ประการหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ที่พ่ายแพ้การเลือกตั้ง ยอมรับผลของการเลือกตั้ง และยอมถ่ายโอนอำนาจไปสู่รัฐบาลใหม่อย่างราบรื่นการเลือกตั้งที่เสรีและ ยุติธรรมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถ กำหนดรูปแบบของรัฐบาลและทิศทางนโยบายในอนาคตของรัฐบาล การยึดถือเสียงข้างมากเป็น เกณฑ์ในการเลือกตั้ง เป็นวิธีการในการจัดตั้งรัฐบาล และเป็นหลักในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะต่าง ๆ แต่ไม่ใช่เป็นเหตุผลของการกีดกันเสียงข้างน้อย ไม่ว่าจะเป็นเพราะชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ระดับ รายได้รัฐบาลหรือเสียงส่วนใหญ่ที่มาจากการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งก็ตามไม่สามารถลิดรอนสิทธิดังกล่าวข้างต้นได้ (จิรพันธุ์ วิสูตรศักดิ์, 2547 : 1)

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหรือต่อส่วนต่าง ๆ ที่เป็นระบอบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดบทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละสังคมแตกต่างกันอีกด้วย ฉะนั้นการที่เราจะเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตยของไทยหรือของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือของสังคมใดสังคมหนึ่งมิใช่เพียงเพราะการศึกษาสถาบันทางการเมืองหรือพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศหรือสังคมนั้นๆ เท่านั้น เพราะการสร้างประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาธิปไตยในประเทศนั้นประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว วัฒนธรรมจึงหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรวมทั้งแนวความคิด แนวปฏิบัติ หรือเทคนิควิธีดั้งเดิมที่ใช้ร่วมกันโดยกลุ่มคนพวกเดียวกัน ฉะนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงหมายถึงแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองของกลุ่มสมาชิกของระบบการเมืองหนึ่งโดยวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละชุมชนก็จะเป็นความเป็นตัวของตัวเองซึ่งถูก

กำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อม เช่น ประวัติศาสตร์ขนบธรรมเนียมประเพณี (อภิญาพรรณศรี, 2561 : 118)

วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงทำให้ประชาชนสนใจในการการเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนมีความความกระตือรือร้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อจะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอันดีงาม ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง

พฤติกรรมทางการเมือง เป็นกระบวนการกระทำในรูปแบบหรือความคิดให้มีการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแบบมีหลักการ หลักปกครองจึงมีองค์ประกอบเกี่ยวเนื่องในหลายประเด็น คือ การวางแผนในการทำงาน ในเรื่องของโครงสร้าง มีแผนปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนเพื่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ คำว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการที่แสดงออกทางร่างกายหรือกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งที่เห็น พฤติกรรมจัดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่อินทรีย์เป็นผู้กระทำ ทั้งที่แสดงออกมาให้เห็น รวมทั้งที่ซ่อนเร้นไว้ในของร่างกาย และพฤติกรรมนั้นบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การนอน การเคลื่อนไหว อิริยาบถและกิริยาท่าทางต่าง ๆ จัดเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนการกระทำภายในในบุคคล ซึ่งผู้อื่นไม่สามารถรับรู้หรือสังเกตได้ หรือสามารถสังเกตได้โดยตรง แต่ใช้เครื่องมือวัดได้ เช่น เราสามารถวัดความดันเลือด การเปิดของม่านตา คลื่นสมอง แรงต้านทานไฟฟ้าของผิวหนัง เป็นต้น เหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมภายใน พฤติกรรม เป็นการแสดงออกซึ่งปฏิกิริยาอาการ หรือ การกระทำของมนุษย์ (และสัตว์ด้วย) พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถสังเกต ได้โดยตรงจากประสาททั้ง 5 (หู ตา จมูก ปาก และผิวหนัง) พฤติกรรมภายนอก แยกได้เป็น

1.1) พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย (บางท่านเรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ : Molar behavior) เช่น หัวเราะ ร้องไห้ อ้าปาก กระโดด

1.2) พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรง โดยใช้เครื่องมือช่วย เรียกพฤติกรรมประเภทนี้ว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular behavior) เช่น การเดินของหัวใจ, ความดันของโลหิต, ความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนัง

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคล จะโดยรู้สึกตัว หรือไม่รู้สึกตัวก็ตาม ปกติผู้อื่นจะไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมประเภทนี้ได้โดยตรง ถ้าไม่บอก ไม่แสดงออกมาให้เป็นสิ่งที่สังเกต พฤติกรรมภายในจึงเป็นเรื่องของประสบการณ์ส่วนบุคคล (Private Experience) ตนเท่านั้นรู้ ตัวอย่างเช่น ความคิด ความจำ จินตนาการ ความฝัน และพฤติกรรมความรู้สึกต่างๆ เช่น กลัว เสียใจ หิว เจ็บ เพลีย ฯลฯ

2.1) พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยรู้สึกตัว เช่น หิว เหนื่อย ตื่นเต้น ชื่นชม พฤติกรรมเหล่านี้เจ้าของพฤติกรรมรู้สึกตัวว่ามันเกิด แต่เจ้าของพฤติกรรมอาจจะควบคุม หรือเก็บความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ไม่แสดงออกซึ่งกิริยาอาการหรือสัญญาณใดๆ

2.2) พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว พฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้นภายใน โดยบางครั้งบุคคลไม่รู้รู้สึกตัว แต่มีผลต่อพฤติกรรมภายนอกของบุคคลผู้นั้น เช่น ความขลาด หวาดกลัว ความคิด ความคาดหวัง ความปรารถนา ความสุขใจ (พจนานุกรมพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ 2556, 2556 : 91)

พฤติกรรมมีความหมายแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยความหมายแล้วมีความสอดคล้องกันคือ พฤติกรรมบางอย่างเราสามารถรับรู้ได้ด้วยอวัยวะรับความรู้สึก (Sense Organ) เช่นเวลาเรายืน นั่ง พุดคุย ดีใจ เสียใจ หรือโกรธ แต่พฤติกรรมบางอย่างเราสังเกตเห็นไม่ได้ อาจรู้ได้โดยมีเครื่องมือวัดพฤติกรรม เช่น เครื่องมือจับเท็จ เราอาจแบ่งพฤติกรรมเป็น 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 Special Pattern เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงานของร่างกายหลายๆ ส่วนร่วมกัน เช่น การเคลื่อนไหวของนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ เวลาถือของเล็กๆ

แบบที่ 2 Temporal Pattern เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการทำงานของร่างกายต่อเนื่องกัน เวลาที่เรายื่นมือไปหยิบวัตถุ เราต้องใช้สายตามองดูวัตถุพร้อมกับยื่นมือไปหยิบวัตถุนั้น (คันสนีย์ ดันติวิท, 2550 : 81-88)

สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการที่แสดงออกทางร่างกายหรือกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งที่เห็น พฤติกรรมจัดเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่อินทรีย์เป็นผู้กระทำ ทั้งที่แสดงออกมาให้เห็น รวมทั้งที่ซ่อนเร้นไว้ในภายในของร่างกาย และพฤติกรรมนั้นบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ พฤติกรรมเป็นการแสดงออกมาจากร่างกายและจิตใจและโดยรวมของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งเป็นการแสดงออกมาให้เห็น แต่พฤติกรรมบางอย่างเราสังเกตเห็นไม่ได้ อาจรู้ได้โดยมีเครื่องมือวัดพฤติกรรม เช่น เครื่องมือจับเท็จ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหรือต่อส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดบทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละสังคมแตกต่างกันอีกด้วย เพราะการสร้างประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาธิปไตยในประเทศนั้นประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว วัฒนธรรมจึงหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการกลมกลืนทางการเมืองรวมทั้งแนวความคิด แนวปฏิบัติ หรือเทคนิควิธีดั้งเดิมที่ใช้ร่วมกันโดยกลุ่มคนพวกเดียวกัน ฉะนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงหมายถึงแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองของกลุ่มสมาชิกของระบบการเมืองหนึ่งโดยวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละชุมชนก็จะเป็นตัวของตัวเองซึ่งถูก

กำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อม เช่น ประวัติศาสตร์ และศาสนาโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง (political socialization) โดยสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน กลุ่มสังคม และสื่อมวลชนเพื่อที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่เสมอ (อภิษฐา พรณศรี, 2561 : 118)

วัฒนธรรม คือแบบแผนของการดำเนินชีวิตในสังคม ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมจึงหมายถึงรวมทั้งสิ่งที่เป็นามธรรม เช่น ความคิด ความเชื่อ เป็นต้น และสิ่งที่เป็รูปธรรม เช่น การแต่งกาย เป็นต้น วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับแบบแผนของวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคมนั้นๆ ที่มีการสืบทอดรับช่วงต่อๆ กันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นต่อๆ มา วัฒนธรรมจึงเป็สิ่งที่แสดงออกถึงควมมีเอกลักษณ์ของสังคมที่ช่วยยึดโยงและสร้างสรรค์ความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น รวมทั้งเป็กลไกที่ช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ทางสังคมอีกด้วย ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็ส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมโดยสาระพื้นฐานแล้ว วัฒนธรรมทางการเมือง ก็คือแบบแผนของการดำเนินชีวิตทางการเมืองของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันไปตามทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และจารีตประเพณีทางการเมืองของแต่ละสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็ปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดบทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคมและเป็ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละสังคมแตกต่างกันอีกด้วย (กมล สมวิเชียร, 2514 : 42)

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองนี้ได้มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์หลายท่านได้กล่าวอธิบายถึงประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็ตัวแบบเชิงอุดมคติ และประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานไว้โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็ตัวแบบเชิงอุดมคติ ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็ตัวแบบเชิงอุดมคติซึ่งกาเบรียล เอ อัลมอนต์ และชิตนีย์ เวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็ตัวแบบเชิงอุดมคติ (ideal type) โดยใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็ตัวชี้วัด ดังนี้

1.1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมก้ำจวดงแคบ (Parochial Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมก้ำจวดงแคบ (ค้บแคบ) เป็ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมแบบล้าหลังหรือสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี เช่นสังคมชนเผ่าในแอฟริกาหรือชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย สังคมแบบนี้ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนว่าอะไรคือบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม และบทบาททางจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจ และบทบาททุกด้าน ส่วนชนเผ่าในฐานะผู้ถูกปกครองก็จะมีควมรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมืองแต่อย่างใด ความสำนึกทางการเมืองมีอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด

1.2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพ เชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาล แต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนาขึ้นแต่ไม่มากนัก (สังคมกำลังพัฒนา) เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชวาเนา เป็นต้น

1.3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในระดับสูงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สังคมเหล่านี้ได้แก่สังคมแบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย เป็นต้น ประชาชนในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมจะมีความผูกพันกับการเมืองอยู่ในระดับสูงโดยถือว่าการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นสิทธิหน้าที่ของตนและเป็นความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizenship) ที่มีความสำนึกทางการเมือง (political consciousness) ได้แก่สังคมทางการเมืองที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

2. ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นการจำแนกในทางทฤษฎี แต่ในทางที่เป็นจริงอาจพิจารณาได้ว่าในแต่ละสังคมอาจมีความหลากหลายในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานซึ่งกาเบรียล เอ อัลมอนต์ และชิตนีย์ เวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานไว้ 3 แบบ ดังนี้

2.1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า (Parochial & Subject Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (คับแคบ) ผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้าเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างแบบล้าหลังกับแบบสมัยใหม่ (modernization) สังคมจึงมีความทันสมัยกว่าเดิมในส่วนหนึ่งของเมืองหลวง มีการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลางและมีการจัดระเบียบทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในทางที่เป็นจริงการที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างแบบดั้งเดิมจารีตประเพณีกับแบบทันสมัยส่งผลให้ประชาชนในสังคมนั้น ๆ มีแบบที่ผสมผสานกันตามไปด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้น ๆ จึงมีทั้งแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบและแบบไพร่ฟ้า ตัวอย่างของกรณี อาจอนุมานได้ในกรณีของสังคมการเมืองไทยในช่วงสมัยสุโขทัยและอยุธยาจนถึงช่วงของการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2435 เป็นต้น (โดยเฉพาะกรณีของไทยและทาสของไทย)

2.2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม (Subjective & Participative Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างแบบสมัยใหม่กับแบบมุ่งเน้นการพัฒนา (development) กล่าวคือผลจากการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีความทันสมัยได้

ส่งผลให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ถูกชักนำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางหลัก เช่นกรณีตัวอย่างนี้อาจอนุมานได้ในกรณีของสังคมการเมืองไทยหลังจากมีการปฏิรูปการปกครองในปี พ.ศ. 2435 (การปฏิรูปการเมืองการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่วัฒนธรรมจากตะวันตกเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทย) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ) เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 (วันมหาวิปโยคเป็นเหตุการณ์การปราบปรามผู้ประท้วงบริเวณพระบรมมหาราชวังและถนนราชดำเนินอย่างรุนแรง) และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 (เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนเคลื่อนไหวประท้วงรัฐบาลครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และเป็นการต่อต้านการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. โดยมีหัวหน้าคณะคือพลเอกสุจินดา คราประยูรในวาทกรรมที่ว่าเสียสละเพื่อชาติ) จวบจนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2546 ซึ่งทำให้ประชาชนมีความแตกต่างทางการเมืองเป็นสองประเภท คือพวกที่มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และสามารถประเมินค่าทางการเมืองมีความสำคัญทางการเมืองสูงกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนอีกพวกหนึ่งมีลักษณะตรงกันข้าม คือยอมรับในอำนาจและเชื่อฟังรัฐบาล ไม่สนใจการเมือง และเฉื่อยชาที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง พวกหลังนี้มีจำนวนมากว่าพวกแรก วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักปรากฏให้เห็นในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายซึ่งมักมีการพัฒนาทางการเมืองที่สลับฉากไปมาระหว่างระบอบอำนาจนิยมหรือเผด็จการทางทหารกับระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วมนี้ส่งผลให้ระบบการเมืองต้องเผชิญกับปัญหาของความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองอยู่เสมอ ๆ และประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วมก็คือประเทศไทย ประเทศเมียนมา และบรรดาประเทศอาเซียน (เป็นการรวมตัวกันของ 10 ประเทศในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียง) เป็นต้น

2.3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม (Parochial & Participant Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจากสิ่งที่ยึดถือจารีตประเพณีท้องถิ่นกับวัฒนธรรมการเมืองแบบสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม ดังนั้นสังคมจึงต้องเผชิญกับความขัดแย้งที่ปรากฏในรูปของวัฒนธรรมเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่สิ่งที่เป็นอยู่ (มีอยู่) กับสิ่งที่แพร่เข้ามาใหม่ในทุกเรื่องของชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเมือง เรื่องของวัฒนธรรม และเรื่องของผลประโยชน์ เป็นต้น สมาชิกในสังคมส่วนใหญ่โดยปกติแล้วมักไม่สนใจการเมืองและไม่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ประการใดหรือบางกรณีอาจจะให้การสนับสนุนทางการเมืองโดยปริยายแต่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มข้นในทุกรูปแบบเพื่อต้องการรักษาไว้ซึ่งจารีตประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มตนหรือท้องถิ่นเป็นหลัก กรณีตัวอย่างได้แก่กรณีกลุ่มประท้วง

การสร้างเขื่อนปากมูล กลุ่มคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าบนอกหินกรูด และกลุ่มต่อต้านกรณีการวางท่อ ก๊าซไทย-มาเลย์ เป็นต้น กาเบรียล เอ อัลมอนต์ และซิดนีย์ เวอร์บาได้เสนอสาระเนื้อหาของวัฒนธรรมทางการเมืองในตัวแบบผสมผสานได้สะท้อนให้เห็นว่าพัฒนาการทางการเมืองและพัฒนาการทางสังคมที่เกิดขึ้นมิได้ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นจริงในแต่ละสังคมในช่วงคริสต์ทศวรรษ 2,000 เป็นไปในลักษณะหนึ่งลักษณะใดโดยเฉพาะ กล่าวคือไม่ว่าสังคมจะมีระดับการพัฒนาอย่างไรในชั้นสูง ปานกลาง หรือต่ำก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) หรือแม้กระทั่งประเทศด้อยพัฒนา (less developed countries) ประชาชนพลเมืองของประเทศทั้งหลายมักจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองในแบบผสมผสานที่คละเคล้ากันไปในทุก ๆ ประเภท ความแตกต่างในแต่ละประเทศเป็นไปในแง่ของความแตกต่างในสัดส่วน (ระดับ/จำนวน) ของแต่ละประเภทวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ

- ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่น่าจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระดับสูง แต่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าในระดับกลางถึงค่อนข้างต่ำ และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบในระดับต่ำที่สุด
- ประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย มาเลเซีย เป็นต้น ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่น่าจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระดับกลางถึงค่อนข้างต่ำ แต่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบในระดับต่ำ
- ประเทศด้อยพัฒนา เช่น ประเทศเมียนมา กัมพูชา เป็นต้น ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่น่าจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระดับต่ำ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าในระดับค่อนข้างต่ำถึงระดับกลาง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบในระดับสูง (Gabriel A. Almond and Sidney Verba, 1965 : 23-25)

สรุปได้ว่า ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นตัวแบบเชิงอุดมคติ (ideal type) มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (คับแคบ) คือวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่รู้และไม่สนใจการเมืองและมองว่าตนไม่ได้รับผลกระทบจากการเมือง ลักษณะของคนกลุ่มนี้จะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมีจิตสำนึกทางการเมืองต่ำ ดังนั้นประชาชนในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้จึงขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน ปัจจุบันรูปแบบของวัฒนธรรมแบบดังกล่าวแทบไม่เหลือในสังคมปัจจุบัน ประการที่ 2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า คือวัฒนธรรมทางการเมืองที่บุคคลในสังคมสนใจและเข้าใจการเมืองในลักษณะที่ยอมรับในอำนาจของผู้ปกครองดังนั้นจึงไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามักมีทัศนคติต่อสังคมคือมีความรู้เกี่ยวกับประเทศของตนพอสมควรและมีความสนใจในการเมืองเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองเนื่องจากมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้นำผู้ปกครองเท่านั้น ส่วนตนเองมีหน้าที่เพียงปฏิบัติตามคำสั่ง ประการที่ 3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือวัฒนธรรมทางการเมืองที่บุคคลสนใจการเมืองและตระหนักว่าการเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเขาในทุก ๆ ด้านจึงมี

ความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในทุก ๆ ทางเนื่องจากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของประเทศโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเทศ ผู้นำ นโยบาย และบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองเป็นอย่างดี ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงให้ความสำคัญและให้ความสนใจในเรื่องปัญหาทางการเมืองที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน การตัดสินใจของผู้มีอำนาจ และการดำเนินนโยบายของรัฐบาล พร้อมทั้งมีจิตสำนึกว่าตน (พลเมือง) สามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในสภาพความเป็นจริงไม่มีประเทศใดที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นรูปแบบเฉพาะเนื่องจากความแตกต่างที่หลากหลายของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏออกมาในรูปพฤติกรรมของพลเมืองจึงมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม แบบไพร่ฟ้า และแบบมีส่วนร่วม เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม แต่ในสังคมปัจจุบันมักให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้วหมายถึงอำนาจของประชาชน เป็นอำนาจของคนหมู่มาก ดังคำกล่าวของประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาอับราฮัม ลินคอล์นที่ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่าประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีกแต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตยมาจากคำว่า Democracy ซึ่ง Demos มาจากคำว่า People หรือประชาชน และคำว่า Kratein มาจากคำว่า to rule หรือปกครอง ดังนั้นถ้าแปลตามรูปศัพท์แล้ว Democracy หรือประชาธิปไตย แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (Rule by People) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยคือรูปแบบการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยของปวงชน ไม่ว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตยรูปแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือระบอบประชาธิปไตยรูปแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น จรูญ สุภาพ ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่าประชาธิปไตยหมายถึงการปกครองโดยหมู่ชนหรือประชาชน ประชาธิปไตยอาจแยกออกได้เป็น 2 คำ คือ “ประชา” หมายถึงประชาชน และ “อำนาจอธิปไตย” หมายถึงอำนาจสูงสุดของแผ่นดิน เมื่อรวมกันจึงหมายถึง “การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน” ประชาธิปไตยจึงมีความหมายทั้งในรูปแบบและหลักการในการปกครองตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่ของการปกครองมุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ในแง่ของการดำรงชีวิตหมายถึงการยอมรับเสรีภาพ ความสำคัญ และประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยมีเหตุผลเป็น

เครื่องนำทางเพื่อความผาสุกร่วมกัน และประชาธิปไตยมีทั้งความหมายอย่างแคบและอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ หมายถึงประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง ความหมายอย่างกว้าง หมายถึงวิถีชีวิตอีกแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (จรรยา สุภาพ, 2522 : 52-53) หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมจากประชาชน (Public Participation) โดยประชาชนทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ซึ่งประชาชนจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบบการเมืองด้วยตัวเองตั้งแต่ขั้นตอนของการรับฟังประเด็นปัญหา การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การนำนโยบายหรือข้อปฏิบัติไปใช้ในเชิงรูปธรรม และการตรวจสอบประเมินผล เป็นต้น

2. การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) การตัดสินใจทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยทางตรงจะยึดถือเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

3. ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (political equality) ในการตัดสินใจใด ๆ ทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือทุกคนมี 1 สิทธิ 1 เสียงเท่าเทียมกันที่จะเลือกโดยอิสระ และไม่มีองค์หรือบุคคลใด ๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดจิตใจของแต่ละบุคคลได้ (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2563 : 195-196)

สรุปได้ว่า คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้วหมายถึง อำนาจของประชาชน เป็นอำนาจของคนหมู่มาก ดังคำกล่าวที่ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจำเป็นจะต้องมีรัฐธรรมนูญใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือเป็นกติกาที่กำหนดหลักการและแนวทางของรัฐที่จะปกครองประชาชน

หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่าคืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัยฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ วิริยะ คือ ความพากเพียรไม่ย่อท้อจิตตะ คือ ความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา (ที.ม. (ไทย) 10/287/292) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลงลึกในทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับสมันต์เป็นความฉ่ำ

ชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดมุ่งหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

2. วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

3. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ทำไม่รู้จนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า เป็นจิตตะสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

4. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ทั้งนั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่เคยคาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ (พระธรรมปิฎก

(ป.อ. ปยุตฺโต), 2542 : 842-844)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทุกสิ่งสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีความสุขและ

ประสบผลสำเร็จ การที่คนเรามีความพึงพอใจในการทำงานหรือสิ่งที่ทำ ความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่กับทุกสิ่งที่ทำ การนั้นๆ ย่อมผ่านไปได้ด้วยดีและคนที่ทำการนั้นๆ ย่อมมีความสุข องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่การทำให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้โดยการทำสิ่งใดๆ หากเชื่อมโยงและยึดเหนี่ยวนั้นย่อมทำสำเร็จได้ตามที่ใจปรารถนา

บทสรุป

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งแปลว่า “ประชาชนเป็นใหญ่” คือ การที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยหรือมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ในการปกครองบริหารประเทศโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนให้ทำการปกครองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามกติกาที่กำหนดไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญก็คือ “ประชาชน” และ ความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีเสียงในการปกครอง แต่เนื่องจากความจำกัดหลายๆ ด้าน เช่น การมีจำนวนประชากรมากเกินไปจนจะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง ประชาชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตัวแทนทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงถือเป็นบทบาทสำคัญโดยเฉพาะการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยสรุปมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ คือ ประชาชนเข้าใจในระบบการเมืองของไทย ประชาชนคิดว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่มีประโยชน์ และประชาชนคิดว่าการเมืองไทยมีแต่ความวุ่นวาย การติดตามข่าวสารเป็นการเสียเวลา ดังนั้นประชาชนโดยส่วนใหญ่จึงคิดว่าการเมืองไทยมีแต่ความวุ่นวาย การติดตามข่าวสารเป็นการเสียเวลา การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่มีประโยชน์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองเป็นเรื่องที่ไกลตัว 2) วัฒนธรรมทางการเมืองด้านแบบไพร่ฟ้า คือ ประชาชนเข้าใจในระบบวัฒนธรรมการเมืองของไทย ประชาชนมีสิทธิในทางการเมืองแต่ไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และประชาชนมีสิทธิในทางการเมืองแต่ตัวเองเพียงลำพังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการเมืองได้ ดังนั้นประชาชนโดยส่วนใหญ่จึงคิดว่าตนเองมีความเข้าใจระบบการเมืองของไทย รู้ว่าตนเองมีสิทธิในทางการเมืองแต่ไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง รู้ว่าตนเองมีสิทธิในทางการเมืองแต่ลำพังตนเองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการเมืองได้ เชื่อฟังกฎหมายถึงแม้รู้ดีกว่ากฎหมายนั้นไม่เป็นธรรม 3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือ ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการควบคุมทางการเมืองได้ ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมืองของไทย และประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขและยกระดับวัฒนธรรมของนักการเมืองไทย ดังนั้นประชาชนโดยส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจใน

ระบบการเมืองไทย คิดว่าตนเองมีสิทธิ์มีเสียง และเสียงของตนเองนั้นมีความสำคัญในทางการเมือง คิดว่าตนเองมีความสามารถในการควบคุมทางการเมืองได้ คิดว่าตนเองมีความสามารถเข้าไปตรวจสอบได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กมล สมวิเชียร. (2514). วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. ในวรรณไวทยากร: รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- จรรยา สุภาพ. (2522). หลักรัฐศาสตร์. ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- จิรพันธุ์ วิสูตรศักดิ์. (2547). “การดำเนินงานตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาสารคาม.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2563). รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิมิต ไชยรัตน์. (2551). “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”. สารนิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พจนานุกรมพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ 2556. (2556). พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2556. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. 6 เมษายน.
- คันสนีย์ ตันติวิท. (2550). “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน เกาะล้านต่อท้องถิ่น”. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 กันยายน-ธันวาคม.
- อภิญา พรณศรี. (2561). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. มหาสารคาม : เดอะปริ้นท์.
- Gabriel A. Almond and Sidney Verba. (1965). The Civic Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston: Little Brown.

คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม

Characteristics of Local rulers that are desirable According to the principles of Sappurisdhamma

พูนศักดิ์ กมล, ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน

Poonsak Kamol, Narongsak Bua-on

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum College

E-mail narong.bua@mcu.ac.th, poonsakkamol@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 24 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ปกครองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นช่วยในเรื่องการประสานงาน การประชุมลูกบ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ลูกบ้านรับทราบ และดูแลความสุขทุกข์ของลูกบ้านในด้านต่างๆ ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด รู้ถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ต้องการสิ่งใด และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรมีความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม และวุฒิภาวะในการปกครอง 2) ด้านพฤติกรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรช่วยเหลือใช้วาจาสุภาพ และมีความเด็ดขาดในการปกครอง 3) ด้านตามสถานการณ์ตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ ปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี และ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรกล้าเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น และเป็นผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ

คำสำคัญ : คุณลักษณะ, ผู้ปกครองท้องถิ่น, ตามหลักสัปปุริสธรรม

ABSTRACT

This article aims to study the characteristics of local parents that are desirable according to the principles. Sappurisdham found that: The village headman and village headman are considered part of the political and administrative institution. Which has been born and has developed continuously since the reign of King Chulalongkorn, King Rama V, with village headman and village headman having roles and authority in sub-districts and villages. The village headman and village headman has the status of a representative of the state who works closely with the local people to help with coordination. Resident meeting notifying government news to residents and taking care of the happiness and suffering of the residents in various aspects. Therefore, the village headman and village headman are closest to the people. Accurately know the needs of the people in the area that the people in that area what do you want? And respond to the needs of the people in the area correctly and appropriately

There are 4 characteristics of a local ruler that are desirable according to the principles of Sappurisdhamma: 1) Characteristics according to the principles of Sappurisdhamma Local parents should have knowledge and ability. Morality and ethics and maturity in governance. 2) Behavior according to the principles of Sappurisdhamma Local rulers should like to help, use polite words, and be decisive in their governance. 3) According to the situation according to principles Sappurisdham Local parents should have courage, courage in making decisions, and being able to adapt well to the times. And 4) Change according to the principles of Sappurisdhamma Local parents should dare to change and develop the community for prosperity. And being an inspirational leader.

Keywords: Characteristics, Local rulers, According to the principles of Sappurisdham

บทนำ

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (อยุธยา) ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาคหรือเรียกว่าการปกครองอาณาเขต มีเมืองหรือหัวเมืองเป็นศูนย์การบริหาร มีผู้รั้งหรือพระยามหานครเป็นผู้ปกครอง จัด

ระเบียบการปกครองภายในเมืองหนึ่งๆ ออกเป็นหน่วยการปกครองรับผิดชอบลดหลั่นกันลงมา คือ แขวง ประกอบด้วยตำบลหลายแห่งรวมกัน มีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง ตำบล ประกอบด้วยหมู่บ้านหลายแห่งรวมกัน มีกำนันเป็นหัวหน้าได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพัน หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ว่าราชการเมืองเลือกตั้งเป็นหัวหน้า ในสมัยต่อมาหัวเมืองต่างๆ บางเมืองได้ละเลยไม่ปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมายที่ระบุไว้ รวมทั้งสถานการณ์บ้านเมืองในบางขณะไม่เอื้ออำนวย ทำให้บางครั้งหมู่บ้านไม่มีผู้ปกครอง ประกอบกับลักษณะการจัดการปกครองก็ไม่ได้มีระเบียบวางไว้เป็นที่แน่นอนแต่อย่างใด ทำให้มีการละเว้นการจัดรูปการปกครองในระดับหมู่บ้าน คงมีแต่พนักงานปกครองระดับตำบลมีกำนันเป็นผู้ปกครองชั้นต้น ดังนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการจัดการปกครองตำบล หมู่บ้านใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ คือ ให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านเองแทนการแต่งตั้ง ภายหลังปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านประสบผลสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบล เรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศ (ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2564 : 1-2)

กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน ที่เรียกกันว่า การปกครองท้องที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ช่วยในเรื่องการประสานงาน การประชุมลูกบ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ลูกบ้านรับทราบและดูแลความสุขทุกข์ของลูกบ้านในด้านต่างๆ (เจริญทิพย์ อร่ามรุ่งโรจน์, 2560 : 3) กำนันผู้ใหญ่บ้านนับได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความผูกพันกับสังคมไทยมาช้านาน โดยได้รับการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงทั้งที่มาและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ตลอดเวลา ในเรื่องของที่มาของกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 บัญญัติให้ผู้ใหญ่บ้านมาจากการ “เลือก” ของประชาชนในหมู่บ้าน ในขณะที่กำนันให้มาจากการ “คัดเลือกกันเอง” ของผู้ใหญ่บ้าน การมีที่มาลักษณะเช่นนี้ทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความเข้าใจว่าตนเองเป็น “ผู้แทน” ของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านเช่นเดียวกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2551 ได้แก้ไขวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านจากวาระ 5 ปีให้ดำรงตำแหน่งจนอายุครบ 60 ปี และกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงกำนัน เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้า

ราษฎรในหมู่บ้าน เพื่อให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และการรักษาความมั่นคงภายใน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญ

การดำรงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างมาก เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเป็นผู้เสนอความต้องการของราษฎรในท้องที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประสานงานตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นไปตามกฎหมาย และอำนาจของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด แต่เป็นการมีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุน ร่วมมือประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการดำเนินการนโยบายบริการสาธารณะที่ได้รับการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ในขณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวก รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นคงในตำบลและหมู่บ้านเป็นหลัก ในยุคปัจจุบันเริ่มมีขยายการบริหารในรูปแบบของ CEO เรื่อยลงมาสู่การปกครองในระบบท้องถิ่นมากขึ้นอันเป็นผลที่ทำให้บุคลิกของนักบริหารในระบบท้องถิ่นมีผลกระทบให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อให้ทันยุคและทันเหตุการณ์ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยสภาพการณ์เช่นนี้ เมื่อพิจารณาในลักษณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารและผู้ดูแลประชาชนภายในหมู่บ้านนั้นๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ในการควบคุม ดูแลสมาชิกภายในหมู่บ้านให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในหมู่บ้านโดยตรง ดังนั้นผู้ที่ดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและสมาชิกส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านยอมรับ คุณลักษณะที่ควรแก่การยอมรับและยกย่องนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง หมู่บ้านใดที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ย่อมหวังได้ว่าการบริหารการปกครองหรือการปฏิบัติงานประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ย่อมเป็นปัญหาต่อการปกครอง การบริหารหรือความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเจริญและการพัฒนาภายในหมู่บ้านนั้นเช่นกัน ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างมาก (ราตรี แสงจิต, 2548 : 3)

ผู้เขียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงรู้ถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ต้องการสิ่งใด และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องที่ที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม” โดยจะได้ทราบว่าคุณลักษณะของผู้ปกครองท้องที่ที่พึงประสงค์ว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้ปกครองท้องที่ที่พึงประสงค์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้นำ นักสังคมวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่าคุณลักษณะของผู้นำจะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นตัวกำหนด เพราะผู้นำ คือบุคคลธรรมดาที่ได้รับการยอมรับจากมติของมหาชน จึงปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่วนนักจิตวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่า ลักษณะของผู้นำขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคม ความแตกต่างของลักษณะสังคมจะเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของลักษณะผู้นำแต่ละประเภท สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ ได้สรุปและแบ่งการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ ผู้นำมีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ มีพลังมีความทะเยอทะยาน, มีความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น, มีความซื่อสัตย์มีจริยธรรม, มีความเชื่อมั่นในตนเอง, มีความฉลาดเฉลียว, มีความรอบรู้ในงาน
2. ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำได้เปลี่ยนจากทฤษฎีคุณลักษณะมาเป็นสิ่งที่มุ่งเน้นต่อสิ่งที่ผู้นำทำ ความแตกต่างทางพฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพกับผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ นักทฤษฎีเรื่องพฤติกรรม ระบุถึงปัจจัยของการเป็นผู้นำว่า บุคคลสามารถถูกฝึกให้กลายเป็นผู้นำได้
3. ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำตามกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีผลกระทบมาจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ซึ่งรวมเรียกว่า “สถานการณ์” ที่ประกอบด้วยลักษณะของผู้ใต้บังคับบัญชา ลักษณะของงานที่ต้องปฏิบัติ และธรรมชาติขององค์กร
4. ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของการบริหารและการดำเนินงานในปัจจุบัน รวมถึงการบริหารในอนาคตผู้บริหารปกครองที่มีประสิทธิผล จะต้องมองเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของโอกาสมากกว่าการถูกคุกคาม โดยจะต้องพยายามสื่อสารให้บุคลากรทุกคนเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงเป็นเบื้องต้น (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544 : 214-216)

จากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน มีหลักฐานชี้ชัดว่าคุณภาพของความสัมพันธระหว่างผู้นำกับผู้ตามเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการแสดงอิทธิพลของผู้นำเหนือสมาชิกกลุ่ม ตามด้วยโครงสร้างของงานและอำนาจในตำแหน่ง ผลสรุปของทฤษฎีนี้ คือ ผู้นำแบบมุ่งงานเหมาะสมกับสถานการณ์ที่การควบคุมของผู้นำสูงและต่ำ แต่ถ้าสถานการณ์ที่การควบคุมปานกลางจะเหมาะสมกับผู้นำมุ่งคน และแบบผู้ตามสถานการณ์ สามารถนำไปใช้ในการคัดเลือกและฝึกอบรมผู้นำให้เหมาะสมกับองค์การ ไม่ว่าจะเป็นผู้แบบใดก็มีประสิทธิผลได้ ถ้าหากแบบผู้นำสอดคล้องกับสถานการณ์ ผลของทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าไม่มีแบบผู้นำที่ดีที่สุดแบบเดียว หรือไม่มีแบบผู้นำที่ใช้ได้ทุกสถานการณ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำนั้นได้นักวิชาการท่านอื่นๆ กล่าวไว้โดยมุ่งคุณสมบัติของผู้นำที่สำคัญๆ ที่ผู้นำต้องมีดังนี้ คือ

1. พลังกาย และพลังประสาท ผู้นำต้องมีพลังกายและพลังประสาทที่เข้มแข็งมีกำลังใจกล้าแกร่ง มีความอดทนกว่าคนธรรมดา เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองหรือสังคมขึ้น ต้องมีความมั่นคงและวางเฉย ไม่แสดงอาการหรือความรู้สึกอยากได้ออกมา ผู้ที่จะทำเช่นนี้ได้จะต้องมีพลังกายและพลังประสาทเข้มแข็งจริงๆ และยิ่งไปกว่านั้น การเป็นผู้นำจะต้องทำงานหนักกว่าคนธรรมดา หมายความว่าผู้นำต้อง

ฉลาดรอบรู้ในการปกครองบริหารที่ควรหรือไม่ควรแก่หน้าที่ ไม่ปล่อยงานให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว ผู้นำต้องทำงานมาก トラกตราทำงานเป็นเวลาหลายชั่วโมง มีเวลา
พักผ่อนน้อย ถ้าหากพลังกายและพลังประสาทไม่แข็งแรงจริงๆ อาจเกิดความเจ็บป่วยหรือคุณภาพใน
ตนเองบกพร่องไป

2. รู้จุดมุ่งหมายและแนวทางที่จะพัฒนา คุณสมบัติอีกประการหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมี คือการมี
นโยบายหรือแผนปฏิบัติงานที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ผู้นำจะต้องรู้ว่าเป้าหมายในการพัฒนานั้น

มุ่งหมายไปในแนวทางใด ตนควรจะแสดงบทบาทอย่างไรที่จะทำให้เป้าหมายเหล่านี้บรรลุผล
เป้าหมายเหล่านี้จะเป็นจริงได้ถ้าหาก 1) มีวิธีการที่แน่นอน ชัดเจน เพื่อการบรรลุเป้าหมายนั้น 2) คนอื่น
สามารถเข้าใจหรืออธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจเป้าหมายและวิธีการนั้นๆ ได้ 3) คนอื่นๆ มีความเห็นด้วยและ
เข้าใจวิธีการนั้นๆ 4) ผู้นำต้องมั่นคงและจริงจังและพยายามทำเป้าหมายนั้นให้เป็นจริงขึ้นมา

3. ความกระตือรือร้น ผู้นำต้องมีความกระตือรือร้นกับงานที่จะทำเป้าหมายของตนให้
สัมฤทธิ์ผลให้ได้ ความกระตือรือร้น จะทำให้เขายึดมั่นอยู่กับเป้าหมายและแผนงานนั้น อันจะช่วยให้
ผู้ใต้บังคับบัญชาพลอยกระตือรือร้นในการทำงานไปด้วยซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการตามแผนงานนั้น
ราบรื่นขึ้น

4. ความเป็นมิตร ผู้นำต้องมีความรักและความเป็นมิตรต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีความโอบอ้อมอารี
เอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงานและประชาชน เมื่อมีโอกาสก็แสดงความห่วงใยให้ปรากฏ การรู้จัก
ครอบครัวของบริวารและการไต่ถามสารทุกข์สุกดิบของบริวาร และของคนในครอบครัวของเขา จะเป็น
พลังเสริมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างศรัทธาในตัวผู้นำให้แนบแน่นต่อไป

5. ความน่าเชื่อถือ ผู้นำจะต้องทำตนให้เป็นคนที่น่าเชื่อถือได้ โดยการพูดจริงทำจริงตามสัญญา
ประชาคม ไม่เป็นคนหละหละเลเลหรือท้อแท้จับจด บริวารและคนใกล้ชิดจะได้มีความมั่นใจว่า พวกเขา
สามารถฝากอนาคตและผลประโยชน์ของพวกเขาไว้กับผู้นำได้ ผู้นำจะต้องระมัดระวังพฤติกรรม
บางอย่างที่ไม่เหมาะสมต่อคุณค่า (Values) หรือมาตรฐานทางศีลธรรมของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

6. ความกล้าในการตัดสินใจ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำ ปัญหาที่เผชิญหน้า
ผู้นำอยู่นั้น เป็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความเสื่อมถอยหรือความรุ่งเรืองของประเทศชาติและองค์กรต่างๆ
ปัญหาแต่ละปัญหาอาจมีทางออกหลายทางจะเป็นทางใดนั้น ตัวผู้นำจะต้องกล้าตัดสินใจในสถานการณ์
บางสถานการณ์นั้น ตัวผู้นำอาจจะไม่มีเวลาในการทบทวนครุ่นคิดมากนัก ผู้นำอาจจะต้องตัดสินใจ
ทบทวนเลือกทางออกทางใดทางหนึ่งที่แน่นอน

7. สติปัญญาความรอบรู้ ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้เรื่องต่างๆ ได้ดีกว่าคน
สามัญทั่วไป แต่ในบางโอกาสบางสถานการณ์ผู้ที่ได้รับมติให้เป็นผู้นำอาจมีสติปัญญาไม่เฉลียวเหมือน
บุคคลธรรมดา แต่การเฉลียวฉลาดรู้ทันปัญหาและอุปสรรคเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ผู้นำจึงควรทบทวนหา
ความรู้จากการอ่าน จากการสังเกตการณ์และการศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์ให้มากๆ ความ
เฉลียวฉลาดหมายถึงความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหานั้นคือ มี

ความสามารถที่จะนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาเป็นมรรควิธีในการช่วยตัดสินใจจนกระทั่งทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง เซอร์ปัญญาของผู้นำเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมีส่วนช่วยทำให้ผู้นำดำรงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบคนอื่น ๆ ในหลายๆ ด้าน คือรู้ทันคน มีความคล่องแคล่วและมีความเจนจัดหรือมีความชำนาญ สามารถตัดสินใจปัญหาได้อย่างแยบคาย คุณสมบัติที่ผู้นำควรมีพร้อมกับสติปัญญาความรอบรู้ได้แก่ การมีจินตนาการ (Imagination) และการมีอารมณ์ดีจินตนาการ คือมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนหรือมีแนวทางในการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ ที่สำคัญคือจินตนาการของผู้นำนั้นต้องไม่เป็นความเพ้อฝัน ส่วนอารมณ์ดีนั้นเปรียบเหมือนน้ำมันหล่อลื่นในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นช่วยไม่ให้เกิดความตึงเครียดเนื่องจากความตั้งใจในการทำงานมากเกินไปการมีอารมณ์ดีหรือมีอารมณ์ขันในบางครั้งจะทำให้ลูกน้องบริหารเกิดความเป็นกันเอง ไม่ระแวงภัยจนเกินไปอาจทำให้เกิดความรู้สึกร่วมมือกลมเกลียวสมัคสมานสามัคคีในการบริหารงานขึ้น

8. ครูที่ดี ผู้นำที่ดีต้องเป็นครูที่ดี เพราะในฐานะผู้นำนั้นต้องสามารถชี้แนวทางเหตุผลในการปฏิบัติที่ถูกต้องและความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาต่างๆ เมื่อมีปัญหาที่สามารถชี้แจงให้ผู้ร่วมงานหรือคนใกล้ชิดเข้าใจได้ด้วยคำพูดธรรมดาๆ ถ้าหากลูกน้องทำผิดพลาดแต่เป็นความผิดพลาดที่ไม่รุนแรงนักหากให้อภัยได้ก็สมควรให้อภัย ถ้าให้อภัยไม่ได้ก็สมควรลงโทษตามสมควรแก่เหตุและจะต้องให้ผู้ที่ถูกลงโทษเข้าใจและรับรู้ความผิดของตน

9. ศรัทธาและความเชื่อมั่น การทำงานในหน้าที่ของผู้บริหารนั้นจะให้ผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเหล่าผู้นำมีความกระตือรือร้นและกระฉับกระเฉงในการทำงานไม่รู้สึกเหนื่อยหน่ายเฉื่อยชาการที่จะเป็นเช่นนั้นได้ ผู้นำต้องรู้สึกว่าการที่ตนกำลังดำเนินการอยู่นั้นมีหนทางสำเร็จ และมีเป้าหมายที่เด่นชัด มีอุดมการณ์ที่มั่นคงมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในความสำเร็จสูง ผู้นำจะต้องสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสำเร็จของงานให้เกิดขึ้นกับลูกน้องหรือประชาชน เหนือสิ่งอื่นใดผู้นำจะต้องทำให้ลูกน้องมีความเข้าใจว่าความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จของเขา (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2521 : 48-62)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นมรรควิธีหรือกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาของผู้นำ ปัญหาของผู้ใต้ปกครอง ปัญหาการบริหารและปัญหาจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ และยังเป็นปัจจัยให้ผู้นำมีสัมพันธภาพกับมวลชนได้อย่างองอาจ และทำให้มวลชนยอมรับเลือกให้มาดำรงตำแหน่งซึ่งจะเป็นผลให้แสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชอบธรรมและมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ตัดสินใจ สั่งการต่างๆ การแก้ปัญหาต่างๆ กระทำร่วมกันกับกลุ่ม ผู้นำจะมีพฤติกรรมและรูปแบบอย่างไรขึ้นอยู่กับที่มาของอำนาจ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการความพึงพอใจ

ทฤษฎีความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการและความพึงพอใจที่คล้ายคลึงกัน เช่นความต้องการเรื่องของความสมบูรณ์ของร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ และความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น การศึกษาความต้องการความพึงพอใจของประชาชนจะเป็นแนวทางในการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ

ความพึงพอใจนี้ มาสโลว์ (Maslow) ได้ให้ทัศนะว่า มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอมิได้ขาดความต้องการใดได้ การตอบสนองความต้องการอื่นก็จะแทนที่เข้ามาและความต้องการที่ได้รับตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจอีกต่อไป ส่วนความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเป็นสิ่งจูงใจต่อไป มาสโลว์ (Maslow). ได้จัดลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) จากระดับต่ำไปสูง โดยแบ่งความต้องการออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อนและความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs) ความต้องการด้านความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยอันตรายต่างๆ

ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ส่วนความมั่นคง หมายถึง ความต้องการมั่นคงในการดำรงชีพ

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) เป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากสังคม (Esteem or Status Needs) คือ ความต้องการที่จะให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เช่น การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

5. ความต้องการที่จะบรรลุความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization or self-Realization) คือ ลำดับขั้นตอนความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งต่างก็มีความใฝ่ฝันที่อยากได้รับผลสำเร็จ (Robbins S.P., 1996: 214)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการความพึงพอใจนี้ ดาลาส แม็กเกรเกอร์ ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การไว้ในรูปของ Theory X และ Theory Y แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การ Theory X มีสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังต่อไปนี้คือ

1. คนโดยเฉลี่ยมีสัญชาตญาณใจคร้าน ไม่ชอบทำงานจะพยายามหลีกเลี่ยงการทำงาน
2. เนื่องจากคนไม่ชอบการทำงาน จึงต้องการใช้อำนาจบังคับ ควบคุม แนะนำหรือขู่ว่าจะลงโทษเพื่อให้งานสำเร็จ
3. คนโดยเฉลี่ยชอบให้มีผู้แนะนำชี้แนวทางในการทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานน้อย ต้องการความปลอดภัยมากกว่าสิ่งใด

โดยสาระสำคัญแล้ว Theory X ชี้ให้เห็นว่าโดยธรรมชาติมนุษย์ไม่ชอบการทำงานพยายามหลีกเลี่ยง ดังนั้น การจูงใจเพื่อให้คนปฏิบัติงานต้องใช้การบังคับให้เกิดความเกรงกลัว และให้ผลตอบแทนทางกายภาพ ทฤษฎีนี้แม้ไม่ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า จะใช้วิธีการลงโทษหรือขู่ด้วยวิธีใดก็ตาม แต่ก็แสดงออกถึงการบังคับโดยทางอ้อมด้วยวิธีการจ่ายผลตอบแทนโดยตรง

แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การ Theory Y มีสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ดังต่อไปนี้ คือ

1. คนมักจะทุ่มเทร่างกายและแรงใจให้กับงานตามปกติ ราวกับว่าเป็นการเล่นหรือการพักผ่อน
2. การควบคุมจากบุคคลอื่นและการบังคับข่มขู่ ไม่ใช่วิธีเดียวที่จะทำให้คนทำงานตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ทุกคนปรารถนาที่จะเป็นตัวของตัวเองและควบคุมตนเองในการทำงานเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่เขามีส่วนผูกพัน
3. การที่คนมีความผูกพันต่อวัตถุประสงค์ จะเป็นแรงอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่คนมีส่วนผูกพัน
4. คนเราไม่เพียงแต่ต้องการมีความรับผิดชอบด้วยตนเองเท่านั้น แต่ยังแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย
5. คนส่วนมากมีความสามารถค่อนข้างสูงในการใช้จินตนาการ ความเฉลียวฉลาดและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาขององค์กร

Theory Y เป็นแนวความคิดที่คำนึงถึงจิตวิทยาของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง และเป็นการมองพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การจากสภาพความเป็นจริง การดำเนินงานในองค์การจะสำเร็จโดยได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังและมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล โดยให้ตั้งอยู่ในความพอใจส่วนหนึ่งด้วย (McGregor Douglas, 1969: 30-31)

สรุปได้ว่า ความต้องการความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง ความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น ความต้องการความพึงพอใจที่มีต่อการตอบสนองความต้องการจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของผู้นำขององค์กรนั้นว่าจะตอบสนองความต้องการได้ครบถ้วนตามความต้องการหรือไม่

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายปกครองท้องถิ่น

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายปกครองท้องถิ่น จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เขียนได้รวบรวมบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านจากนักวิชาการหลายท่านที่ได้อธิบายไว้ดังนี้ คือ

1. บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันตามกฎหมายปกครองท้องถิ่น

1.1) บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้น ขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนด กฎหมาย เช่น การตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่

ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่

1.2) นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนันให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

1.3) กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ 1) เมื่อทราบข่าวว่า มีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ 2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ 3) เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ 4) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้นแล้วรีบส่งต่อกรมการอำเภอตามสมควร 5) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย 6) ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดี หรือผู้ต้องโจรกรรม จะทำกฎหมายตราสิน หรือมีผู้จะขอทำชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินของตามที่จะพาไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชันสูตรให้รู้เห็น แล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

1.4) ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎร หรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

1.5) ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาฆ่มั่วสุมในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การโดยเต็มกำลัง

1.6) ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้าย ให้ได้มีที่พักตามควร

1.7) ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลนพาหนะเสบียงอาหารลงในระหว่างทางและจะร้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

1.8) กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น

1.9) กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้นและคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน

1.10) กำหนดต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องภาษีอากรในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

1.11) กำหนดกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

2. บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายปกครองท้องถิ่น

2.1) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

2.2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

2.3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

2.5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

2.7) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

2.8) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

2.9) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

2.10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

2.11 ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ 1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมาย เกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ 2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ 3) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำความผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรับนำส่งต่อกำนันนายตำบล 4) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรับ

นำส่งต่อกำนันนายตำบล 5) ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรับส่งต่อกำนัน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร 6) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย (ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2564 : 4-7)

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม ซึ่งคาดหวังให้สมาชิกได้กระทำตามสถานภาพซึ่งตนดำรงอยู่ โดยปกติสถานภาพและบทบาทหน้าที่ย่อมเกี่ยวข้องกันเสมอ บทบาทหน้าที่เป็นลักษณะการเคลื่อนไหวของสถานภาพนั่นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากสถานภาพเป็นตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น และบทบาทหน้าที่เป็นการคาดหวังว่าตำแหน่งดังกล่าวนั้น ควรจะมีแบบแผนพฤติกรรมอย่างไร บทบาทหน้าที่จะทำให้สมาชิกคาดได้ว่า ผู้ที่ตนมีปฏิสัมพันธ์จะแสดงพฤติกรรมสนองตอบต่อตนอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ และตนจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างไร ในการตอบสนองบุคคลเหล่านั้นซึ่งทำให้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกดำเนินไปอย่างราบรื่น และเป็นแบบแผนที่มั่นคง

หลักสัปปุริสธรรม

หลักพุทธจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง คือ สัปปุริสธรรม 7 เป็นจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จริยธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี สัปปุริสธรรม 7 เป็นจริยธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองการปกครองเนื่องจากเป็นหลักธรรมสำหรับนักการเมืองการปกครองที่ดีต่อนักการเมืองการปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่างๆ ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมของผู้นำที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ใฝ่หาหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สัปปุริสธรรมเป็นจริยธรรมที่มีความจำเป็นต่อผู้นำในการทำหน้าที่ให้สำเร็จได้อย่างเหมาะสมอีกอย่างหนึ่ง อันได้แก่หลักสัปปุริสธรรมดังข้อความที่ปรากฏในธัมมัญญสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานามถวายเป็นเนื่อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ธรรม 7 ประการนี้อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

1. เป็นธัมมัญญู ความรู้จักธรรมคือรู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งกรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้นๆ เป็นต้น

2. เป็นอรรถัญญู ความรู้จักอรรถคือรู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึง

ปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

3. เป็นอัตตัญญู ความรู้จักตนคือรู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไรอย่างไรแล้วประพฤติให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4. เป็นมัตตัญญู ความรู้จักประมาณคือความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภค ปัจจัย 4 คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์ อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

5. เป็นกาลัญญู รู้จักกาลคือกาลเวลาอันเหมาะสม คือ รู้ระยะเวลาที่ควรหรือต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การงานหรือปฏิบัติกรต่างๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

6. เป็นปริสัณญู ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม คือ รู้จักกิจที่ประพฤติดต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนนี้เข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

7. เป็นปุคคลปโรปรัญญู ความรู้จักบุคคลคือความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่จะใช้จะตำหนิจะยกย่องและแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น (อง.สตุตท. (ไทย) 23/68/143)

สรุปได้ว่า การปกครองของผู้นำทางการเมืองที่จะนับว่าเป็นการปกครองที่ดีนั้นจะต้องปกครองด้วยจริยธรรม เพราะจะสร้างความยุติธรรมและความถูกต้องให้แก่ผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานอันจะก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นจริยธรรมธรรมของคนดีหรือผู้นำแบบสัตบุรุษ คือ ผู้นำที่มีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการย่อมจะทำให้ผู้นำ ผู้ตามและสังคมดำเนินไปในทางที่ดี

บทสรุป

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (อยุธยา) ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาคหรือเรียกว่าการปกครองอาณาเขต ซึ่งการจัดการปกครองตำบลหมู่บ้านใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ คือ ให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านเองแทนการแต่งตั้ง ภายหลังปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านประสบผลสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบล เรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศ กำนันผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจ

หน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ช่วยในเรื่องการประสานงาน การประชุมลูกบ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ลูกบ้านรับทราบและดูแลความสุขทุกข์ของลูกบ้านในด้านต่างๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงนับได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความผูกพันกับสังคมไทยมาช้านาน ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด รู้ถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ต้องการสิ่งใด และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพราะตนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ

คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องที่ที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความรู้ความสามารถในการปกครอง ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ผู้ปกครองท้องที่ควรมีวุฒิภาวะมีความอดทนในการปกครอง 2) ด้านพฤติกรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรช่วยเหลือสังคมและประชาชน ผู้ปกครองท้องที่ควรใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็งอดทน 3) ด้านตามสถานการณ์ตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ผู้ปกครองท้องที่ควรแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี ผู้ปกครองท้องที่ควรปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ผู้ปกครองท้องที่ควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น ผู้ปกครองท้องที่ควรเป็นผู้นำสร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน เหล่านี้ คือ คุณลักษณะของผู้ปกครองท้องที่ที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจริญทิพย์ อารัมรุ่งโรจน์. (2560). “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใหญ่บ้านในศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของประชาชนอำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2521). สังคมกับการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- ราตรี แสงจิต. (2548). “คุณลักษณะผู้ใหญ่บ้านในความคาดหวังของประชาชน : ศึกษากรณีชุมชนในเขตตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2544). ภาวะผู้นำทฤษฎีและปฏิบัติ ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิรัตน์ เอ็คเคชั่น.
- ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่. (2564). คู่มือปฏิบัติงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

Robbins S.P. (1996). Organization behavior: Controversies and application. New Jersey: Prentice-Hall.

McGregor Douglas. (1969). The Human Side of Enterprise. Now York: McGraw-Hill Book Company.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ
ตามหลักอิทธิบาทธรรม

Public participation in the government health insurance fund policy
according to the principles of Iddhipatthamma.

พระศรีสัจญาณมณี , พระครูปลัดสุพรรณ สีกลาง

PhraSrisatchayanmune, PhrakhruphatSupan Siklang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum College

E-mail narinemphan2521@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 24 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ปัจจุบันสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนชาวไทยที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพจากรัฐได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ บุคคลผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเจตนารมณ์ส่งเสริมสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชน ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกองทุนฯ ในด้านต่างๆ อาทิ โดยเป็นผู้มีสิทธิเข้ารับบริการ การบริหารจัดการ การรับรองคุณภาพบริการ การพัฒนาคุณภาพบริการ การจัดบริการสุขภาพโดยชุมชนและการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐตามหลักอิทธิบาทธรรมมี 4 ประการ คือ 1) ด้านการตัดสินใจ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในคิดวางแผนแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพให้แก่ประชาชน 2) ด้านการดำเนินงาน ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามการดำเนินงาน 3) ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนควรได้รับการพัฒนาสุขภาพพลานามัยที่ดีขึ้น มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้น 4) ด้านการติดตามและประเมินผล ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับการทำงานตามแผนงาน มีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานประจำปี

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน, นโยบาย, กองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ

ABSTRACT

The purpose of this article is to study public participation in the government health insurance fund policy according to the principle of Iddhipatthamma. It was found that: Currently, the public health rights of Thai people to receive health services from the state are enshrined in the 2017 Constitution, which specifies the public health rights of the people in Section 3: Rights and Freedoms of the Thai People Section 47 has provided that “Every person has the right to receive public health services from the state. Impoverished persons have the right to receive public health services free of charge as provided by law. Every person has the right to receive prevention and eradication of dangerous communicable diseases from the state free of charge.” It is a constitution with the intention of promoting the public health rights of the people. It has designated the public to participate in the operations of the Fund in various areas They are eligible to receive services, management, service quality certification, service quality development, community health service provision, and service quality inspection, etc.

Public participation in the government health insurance fund policy according to the principles of Iddhipattham has 4 aspects: 1) Decision making People should participate in planning and solving health problems for the people. 2) Operational aspect People should participate in determining guidelines for monitoring operations. 3) Receiving benefits People should receive improved health and wellness. Are more satisfied with health services. 4) Monitoring and evaluation People should participate in controlling and supervising the implementation of the plan. Participate in summarizing annual operating results.

Keywords: Public Participation, Policy, Government Health Insurance Fund

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเจตนารมณ์ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในเรื่องของส่วนรวมหลายด้าน เช่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 46 และ 56 วรรคแรก) และการจัดการด้านสาธารณสุข (มาตรา 52 วรรคสอง) และ

ตาม พรบ. หลักประกันสุขภาพ ม.47 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกองทุนฯ ในด้านต่างๆ อาทิ เป็นผู้มีสิทธิเข้ามารับบริการการบริหารจัดการ การรับรองคุณภาพบริการ การพัฒนาคุณภาพบริการ การจัดบริการสุขภาพโดยชุมชนและการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการ เป็นต้น นอกจากนี้ในมาตราที่ 51 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน โดยผู้ยากไร้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย รัฐต้องจัดบริการให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และรัฐต้องจัดโรคติดต่อที่เป็นอันตราย โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์” รวมทั้งมาตราที่ 80 (2) กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการเสริมสร้างสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและบริการสาธารณสุข ปัจจุบันสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนชาวไทยที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพจากรัฐได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ บุคคลผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560 : 12)

พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตราที่ 12 กำหนดให้มีคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำหน้าที่จัดทำแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงสาธารณสุขและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (กระทรวงสาธารณสุข, 2549) นอกจากนี้ยังกำหนดไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้รับการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองซึ่งรวมทั้งด้านสุขภาพด้วย ประกอบกับมีโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่หวังผลให้แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าเดิม มุ่งเน้นการทำให้ประชาชนในเขตรับผิดชอบ มีสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเน้นการทํากิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคร้ายต่างๆ ส่งผลให้ประชาชนเจ็บป่วยน้อยลงลดภาวะแทรกซ้อนจากการเจ็บป่วยได้มากขึ้น และในปีงบประมาณ 2549 ได้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย โดยการประสานงานของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ดำเนินโครงการนำร่องให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับท้องถิ่น ดำเนินการจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้กำหนด โดยได้รับค่าใช้จ่ายสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ “กองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่นหรือ

พื้นที่” เป็นเครื่องมือให้ อบท. เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการโดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการ กองทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของ หน่วยบริการ สถาน บริการ หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานอื่น องค์กรหรือกลุ่มประชาชน เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าถึง บริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมตามความ พร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการมุ่งเน้น ให้กองทุนฯ เป็น ฐานในการดูแลสุขภาพให้กับชุมชน และเป็นทุนหนุนเสริมสร้างประโยชน์ด้านสุขภาพ ของประชาชนใน พื้นที่เงินกองทุนฯ สามารถจ่ายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเป็นค่าใช้จ่ายตามแผนงาน โครงการ หรือ กิจกรรม ที่คณะกรรมการกองทุนอนุมัติดังต่อไปนี้

1. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ สถานบริการ หรือ หน่วยงานสาธารณสุข
2. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกระบวนการหรือกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกัน โรคขององค์กรหรือกลุ่มประชาชน หรือหน่วยงานอื่น
3. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือศูนย์ที่ดำเนิน กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและดูแลเด็กเล็กในชุมชน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน หรือ หน่วยงานที่รับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือศูนย์ที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและดูแลเด็กเล็ก ในชุมชน หรือการพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหรือคนพิการในชุมชน
4. เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารหรือพัฒนากองทุนหลักประกันสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมกรณีเกิดโรคระบาดหรือภัยพิบัติในพื้นที่ ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น เหมาะสม และทันต่อสถานการณ์ได้

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 18 (8) และมาตรา 47 ได้ กำหนดให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้การสนับสนุนและกำหนดหลักเกณฑ์ให้องค์กรชุมชน องค์กรเอกชนและภาคเอกชนที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแสวงหาผลกำไร ดำเนินการและบริหาร จัดการเงินทุนในระดับท้องถิ่นและพื้นที่ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของ ประชาชนในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับบุคคล ในพื้นที่ โดยกำหนดให้คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้การสนับสนุนและประสานงานกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดหลักเกณฑ์ให้องค์กรดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินงานและบริหาร จัดการระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ แห่งชาติ พ.ศ. 2545 และในปีงบประมาณ 2549 ได้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสมาคมองค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย โดยการประสานงานของสำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ ดำเนินโครงการนำร่องให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง เสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับท้องถิ่น ดำเนินการจัดตั้งกองทุนหลักประกัน สุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้กำหนด โดย

ได้รับค่าใช้จ่ายสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ “กองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่” เป็นเครื่องมือให้ อบต. เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการโดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการกองทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของ หน่วยบริการ สถานบริการ หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานอื่น องค์กรหรือกลุ่มประชาชน เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นให้กองทุนฯ เป็นฐานในการดูแลสุขภาพให้กับชุมชน และเป็นทุนหนุนเสริมสร้างประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ เงินกองทุนฯ สามารถจ่ายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเป็นค่าใช้จ่ายตามแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ที่คณะกรรมการกองทุนอนุมัติดังต่อไปนี้ คือ 1) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ สถานบริการ หรือหน่วยงานสาธารณสุข 2) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกระบวนการหรือกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคขององค์กรหรือกลุ่มประชาชน หรือหน่วยงานอื่น 3) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือศูนย์ที่ดำเนิน กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและดูแลเด็กเล็กในชุมชน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือศูนย์ที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและดูแลเด็กเล็กในชุมชน หรือการพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน 4) เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารหรือพัฒนากองทุนหลักประกันสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5) เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมกรณีเกิดโรคระบาดหรือภัยพิบัติในพื้นที่ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น เหมาะสม และทันต่อสถานการณ์ได้ (พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545, 2545 : 8-9)

การมีสุขภาพที่ดีเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุขที่จำเป็นเป็นสิทธิของประชาชนทุกคน ระบบกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและฟื้นฟูสุขภาพ ได้มีการกิจและบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้ อบต. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณสุข เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนที่มีความหลากหลายและเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามมาตรา 16 (19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล จากการศึกษาการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นที่ผ่านมา แม้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไสจะจะมีบุคลากร งบประมาณ มีแผนงานโครงการและกฎหมายให้อำนาจในการดำเนินการได้ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าแผนงานโครงการที่กองทุนดำเนินการยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามมาตรา 47 ที่ พรบ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติระบุไว้ว่า เพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพให้กับบุคคลในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ให้

คณะกรรมการสนับสนุนประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อองค์กรดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่โดยให้ได้รับค่าใช้จ่ายจากกองทุน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากพะยูน 2551) แผนงานโครงการยัดติตปัญหาหลายด้านโดยเฉพาะด้านสาธารณสุขที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพนั้นโครงการขาดความต่อเนื่อง และขาดการจัดการอย่างเป็นระบบ ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับกองทุน ไม่รู้ว่ามีจากไหนได้ประโยชน์อะไรจากกองทุน และต้องมีส่วนร่วมอย่างไร ประกอบกับไม่มีเวลาต้องประกอบอาชีพและการศึกษาน้อย (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ, 2566 : ออนไลน์)

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบในการวางแผน และกำหนดวิธีที่เหมาะสมของภาครัฐในการกำหนดนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐให้กับประชาชน โดยผ่านช่องทางต่างๆ ที่หลากหลายและประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกครอบคลุม และยังสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ของพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้ในอนาคต

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลายแขนงทั้งทางด้านจิตวิทยาสังคมซึ่งได้อธิบายถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสังคม ทางด้านการเมืองให้ทัศนะว่าการมีส่วนร่วมเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ ให้แก่สมาชิกในสังคม สร้างความเท่าเทียมกันและเพิ่มพลังอำนาจให้แก่สมาชิกทุกคนทางด้านการ พัฒนายังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางในการพัฒนาด้วยตัวเอง พร้อมทั้งมีส่วนรับผลประโยชน์ และผลเสียที่เกี่ยวข้องจากการพัฒนา (เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ , 2544 : 150)

ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินการ มีความสำคัญและจำเป็นต่อการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะเป็นผลที่เกิดขึ้นของความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีผู้ให้ความหมายว่าของการมีส่วนร่วมไว้มากมาย แตกต่างกันตามบริบทที่เกี่ยวข้องและการที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติตั้งความหมายที่การมีส่วนร่วม คือ ความหมายและแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (Participation Ladder) 8 ขั้นตอน ดังนี้

ในขั้นที่ 1 ของบันไดคือ ขั้นถูกจัดกระทำและขั้นที่ 2 คือขั้นบำบัดรักษานั้นเรียกว่าการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจ ในกรณีนี้จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ตัดสินใจโดยไม่มีการพูดเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจหรือตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่นั้น ขั้นที่ 2 นี้สร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา (Educate) หรือการทำการรักษา (Cure) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมบันไดขั้นที่ 3 ขึ้นรับฟังข่าวสารและขั้นที่ 4 ขึ้นปรึกษา

นั้นความเห็นหรือข้อคิดรับประกันได้ว่าความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเต็ม เมื่อการมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่ในระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะทำการเปลี่ยนสภาพได้ ส่วนในขั้นที่ 5 ขึ้นไปถือเป็นขั้นสูงของการมีส่วนร่วมบางส่วนที่ยอมให้คนจนให้คำแนะนำได้แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป บันใดระดับสูงขึ้นไปเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชนซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้นประชาชนสามารถเข้าไปสู่ขั้นที่ 6 ขึ้นเป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้เขาสามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้เสียกับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่ 7 ขึ้นใช้อำนาจผ่านตัวแทนและขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

ระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 8 ขั้นตอนของตนให้เป็น 3 ขั้นใหญ่ซึ่งเป็นการแบ่งที่ทำคู่ขนานไว้ในบันได 8 ขั้น โดยมีเนื้อหาของการแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ สรุปได้ดังต่อไปนี้ ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo Participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นแต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วมระดับนี้ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง ดังนั้นเพื่อแสดงว่าการมีส่วนร่วม 7 ขั้น นั้นมีความเป็นคู่ขนานกัน จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาและร่วมตรวจสอบโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผนตัดสินใจและปฏิบัติตามแผนร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของบุคคลๆ คนเดียวไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตนเองทั้งนี้มีข้อจำกัดในทางด้านชีววิทยา ทางด้านสังคมและทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมจึงมีความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้มีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายก็จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมาร่วมมีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กรนั้นเป็นรูปธรรมตามได้ศึกษาจากทฤษฎีข้างต้นนั้น คำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ของแนวคิดหลักการกระบวนการและวิธีการปฏิบัติ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่การวิจัย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความ

เป็นอยู่โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วม หรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย (ชิต นิลพานิช และกุลธนา พงศธร, 2532 : 350)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ และเป็นที่ยอมรับร่วมกันมีอยู่ที่ประชาชน ต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เป็นไปในลักษณะแบบสมัครใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง การที่ประชาชนแสดงเจตนาทั้งด้วยการให้ความคิดเห็นและการลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาและหรือดำเนินการพัฒนาให้เกิดผลในอันที่จะนำการเปลี่ยนแปลงในทางที่ชอบที่ควรเป็นประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มชนและสังคมโดยรวม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเป็นความตั้งใจที่แท้จริงของประชาชน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพ

สุขภาพเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพที่ดีนำไปสู่ความเจริญด้านเศรษฐกิจ และช่วยประหยัดเงินที่ต้องใช้ในการรักษา ตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา หลายประเทศที่กำลังพัฒนา ต่างประสบกับค่าใช้จ่ายบริการสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้น เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสถานสุขภาพของประชากรทั้งระหว่างประเทศ และระหว่างกลุ่มประชากร การประชุมองค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการประกาศหลักการ “อัลมา-อตัตา (Alma Alta)” ได้ให้ความสำคัญกับ “การสาธารณสุขมูลฐาน” มุ่งเน้นให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง อันนำไปสู่การพึ่งตนเองในระยะยาว องค์การอนามัยโลก ได้มีการผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพอย่างจริงจัง โดยมีจุดเริ่มต้นของการกำหนดทิศทางการสร้างเสริมสุขภาพ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2529 มีการประชุมนานาชาติเรื่อง การส่งเสริม สุขภาพ (Health Promotion) ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา การประชุมครั้งนี้ ได้มีการประกาศกฎบัตรออตตาวาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ (Ottawa Charter for Health Pomotion) เป็นกระบวนการเพิ่มสมรรถนะให้คนมีความสามารถเพิ่มขึ้น ในการควบคุมและส่งเสริม สุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น บรรลุสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม แนวคิดในกฎบัตรออตตาวา มีดังนี้

1. ปัจเจกบุคคล ควรที่จะต้องมีความสามารถที่จะบ่งบอกและตระหนักถึงความมุ่งปรารถนาของตนเองที่จะสนองความต้องการต่างๆ ของตนเองและสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
2. เรื่องสุขภาพถูกมองในลักษณะของความจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน มิใช่เป็นเพียงจุดมุ่งหมายของการดำรงชีวิตเพียงเท่านั้น
3. สุขภาพเป็นคำที่มีความหมายในทางบวก เน้นหนักที่ทรัพยากรบุคคลและสังคมเช่นเดียวกับสมรรถนะต่างๆ ทางร่างกาย ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพจึงมิใช่เป็นความรับผิดชอบขององค์กรในภาค

สาธารณสุขเท่านั้น หากเกินความนอกเหนือจากการมีชีวิตอย่างมีสุขภาพดีไปสู่เรื่องของสุขภาวะโดยรวม อันประกอบด้วย สภาวะทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

4. การส่งเสริมสุขภาพมีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า “อะไรสร้างหรือทำลาย สุขภาพ” และ “การสร้างหรือทำลายสุขภาพเกิดขึ้นที่ไหน” เมื่อแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพเริ่มสูกอมและขยายวงกว้างขึ้นนานาประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว กฎบัตรออตตาวาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (Ottawa Charter for Health Promotion) (กองสนับสนุนสุขภาพของภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข, ประวัติการสาธารณสุขมูลฐาน, 2565 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนระบบและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพเน้น “สร้างนำซ่อม” อีกด้วย รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพ รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะสามารถอธิบายโดยภาพรวมของคน ไม่ใช่พฤติกรรมเฉพาะหรือภาวะโรคใดโรคหนึ่ง เท่านั้น แต่เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างพฤติกรรมศาสตร์ และศาสตร์ทางการแพทย์ให้ ความสำคัญกับปัจจัยด้านชีวิตสังคม ทำให้มีความครอบคลุมและเป็นองค์รวม ซึ่งจะทำให้บุคคลมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ (Pender’s Health – Promotion Model) มีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีความคาดหวังคุณค่า (Expectancy-Value Theory) มีแนวคิดว่าคุณค่าจะกระทำเมื่อเห็นว่าการกระทำนั้นมีคุณค่าและประโยชน์และจากทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งมีแนวคิดว่าการกระทำของบุคคลจะไม่เกิดจากแรงผลักดันภายในเท่านั้น แต่มีแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยเพนเดอร์ (ได้พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพขึ้นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1987 โดยอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานของการกระทำพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพว่าเกิดจาก ทฤษฎี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) และทฤษฎีความ คาดหวังคุณค่า (Expectancy-Value Theory) กล่าวคือ การที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาพได้อย่างต่อเนื่องนั้น จนกลายเป็นแบบแผนในชีวิตประจำวันได้ เป็นผลมาจากปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสติปัญญา-การรับรู้ (Cognitive-Perceptual Factors) ปัจจัยด้านการปรับเปลี่ยน (Modifying Factors) และปัจจัยที่เป็นตัวชี้แนะการกระทำ (Cues to Action) ปัจจัย ด้านสติปัญญา-การรับรู้ เป็นกลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ และการคงไว้ซึ่งการปฏิบัติ พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 7 ปัจจัย คือ การให้ความสำคัญของสุขภาพ การรับรู้การควบคุมสุขภาพ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนดังต่อไปนี้ คือ

1. ประสบการณ์และลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในอดีต ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุแรงจูงใจ ความสามารถของตนเองในการกระทำกิจกรรม วัฒนธรรม เชื้อชาติการศึกษา เป็นต้น

2. ความคิดและความรู้สึกต่อพฤติกรรมเฉพาะ คือ การรับรู้ ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาพ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ การรับรู้ความสามารถของตนเอง กิจกรรมที่สัมพันธ์กับอารมณ์ อิทธิพลระหว่างบุคคล และอิทธิพลด้านสถานการณ์

3. ผลที่เกิดจากพฤติกรรม คือ พันธะสัญญาเพื่อวางแผนการกระทำความต้องการและความชอบ เพนเดอร์ จึงได้กำหนดแบบแผนการสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบไปด้วยพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ 6 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านการ ออกกำลังกาย ด้านโภชนาการ ด้านการเจริญทางจิตวิญญาณ ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ด้านการจัดการกับความเครียด 16 รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ และคณะ พบว่ามีทั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางและทางอ้อมต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และจากการทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพตามกรอบแนวคิดของเพนเดอร์ในต่างประเทศ พบว่า ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในสัดส่วนที่สูง คือ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การรับรู้ อุปสรรคพฤติกรรมในอดีตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ ประโยชน์ อิทธิพลด้านสถานการณ์ และอิทธิพลด้านบุคคล (มณฑา เก่งการพานิช และคณะ, 2557 : 24)

กระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มความสามารถในการควบคุมและพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดผลต่อการปฏิบัติในสภาวะการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ เน้นการให้ความสำคัญของบุคคล สมรรถภาพของร่างกาย และสังคม เพราะการส่งเสริมสุขภาพ มิใช่เป็นความรับผิดชอบต่อองค์กรในด้านสุขภาพเท่านั้น หากรวมไปถึงความรับผิดชอบต่อบุคคลที่จะต้องดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการพัฒนาสาธารณสุขแบบองค์รวมอย่างบูรณาการผ่านทางระบบ บริการสาธารณสุขที่ผสมผสานการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ ตลอดจนคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพทั้งครอบครัวชุมชนและสิ่งแวดล้อมการมีสุขภาพดีสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของชีวิตที่คนเราทุกคนสามารถแสวงหาได้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพ

ระบบสุขภาพเป็นระบบการจัดบริการสุขภาพให้แก่ประชาชนที่ต้องมิใช่การสงเคราะห์ แต่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐมีหน้าที่จัดให้มีการบริการสุขภาพที่จำเป็นอย่างครบถ้วน ทัวถึง เป็นธรรม ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ การปฏิรูปของระบบสุขภาพของไทยจึงมีเป้าหมายและมีทิศทางการปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมและเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการปฏิรูประบบสุขภาพของประเทศไทย จากเดิมเป็นการแพทย์และการสาธารณสุข การที่เปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม (All for Health) เพื่อสุขภาพของคนทั้งมวล (Health for All) การมีระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal health care coverage; UHC) จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประเทศไทยได้รับการยอมรับให้จัดระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแก่ประชาชนไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็น

ต้นมา ต่อมาเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติจึงมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ขึ้น โดยให้เรียกชื่อว่า “กองทุนสุขภาพตำบล” ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพ ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพการป้องกันโรคที่จำเป็นต่อสุขภาพการดำรงชีวิตในระดับท้องถิ่น และเพื่อให้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นมากขึ้น กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่นับเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในระบบสุขภาพของประเทศไทยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพของประชาชนจากหลายภาคส่วนในสังคม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการประสานหน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชน ร่วมวางแผน และส่งเสริมให้เกิดการร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพ โดยสามารถติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมกับประชาชน กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ นอกจากมีเจตนารมณ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่แล้วยังสนับสนุนให้ประชาชนได้แสดงบทบาทในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพและส่งเสริมให้บุคลากรด้านสาธารณสุขในพื้นที่ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเอง (จิรวัดน์

บุญรักษ์, 2566 : 3)

กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ นับเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในระบบ สุขภาพของประเทศไทยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพของประชาชนจากหลายภาคส่วนในสังคม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการประสานหน่วยงาน องค์กร และภาคี เครือข่ายในพื้นที่เข้ามาร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชน ร่วมวางแผนและส่งเสริมให้ เกิดการร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพ โดยสามารถติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมกับประชาชน กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ นอกจากมีเจตนารมณ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังสนับสนุนให้ประชาชนได้แสดงบทบาทในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ และส่งเสริมให้บุคลากรด้านสาธารณสุขในพื้นที่ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเอง ทั้งนี้ยังส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของ 10 ประชาชนสามารถดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเองการสร้างกลไกในสังคมที่จะต้องเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพให้ลุล่วง

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 13 (3) มาตรา 18 (4) (8) (9) และมาตรา 47 ได้กำหนดให้คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสนับสนุน ประสานและกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น หรือพื้นที่ได้ตามความพร้อม

ความเหมาะสม และความต้องการ เพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้แก่บุคคลในพื้นที่ โดยให้ได้รับค่าใช้จ่ายจากกองทุนรวมถึงสนับสนุนและกำหนดหลักเกณฑ์ ให้องค์กรในชุมชน องค์กรเอกชน และภาคเอกชนที่ไม่มีวัตถุประสงค์แสวงหากำไรดำเนินงาน และบริหารจัดการกองทุนในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้แก่บุคคลในพื้นที่การจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ได้มีการกำหนด เป้าหมายร่วมกันระหว่างสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทยสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยและสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทยดังต่อไปนี้ ระยะเวลาหนึ่ง พ.ศ. 2549-2550 องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนำร่องทั่วประเทศ ระยะเวลาสอง พ.ศ. 2551-2552 องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลที่มีความพร้อม ระยะเวลาสาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลที่ผ่านการประเมิน (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), 2543 : 53)

กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ หรือเรียกชื่อย่อว่า กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ที่มุ่งหวังในการตอบสนองความต้องการในด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นหากท้องถิ่นและชุมชนมีความตระหนัก และมีบทบาทร่วมในการจัดการกับปัญหาสุขภาพของชุมชนมากขึ้น ด้วยการสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion) ไม่ยิ่งหย่อนกว่าการรักษาพยาบาล โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดความเสี่ยงด้านสุขภาพ ท้องถิ่นและชุมชนก็จะเป็นศูนย์รวมของการขับเคลื่อนกิจกรรมสุขภาพ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่างๆ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนได้มากขึ้น นอกจากนั้นกองทุนยังเชื่อมโยงกับหลักการกระจายอำนาจ (Decentralize) ซึ่งมีแนวคิดลดบทบาทของรัฐบาลส่วนกลางในการดำเนินการเอง รวมถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสุขภาพของประชาชนในชุมชนมากขึ้น จึงนับได้ว่า “กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล” ถือเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจอย่างหนึ่ง ซึ่งมีใช่เป็นเพียงการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่แก่ท้องถิ่น แต่เป็นรูปแบบการกระจายอำนาจแก่คณะกรรมการบริหารกองทุน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจ หน้าที่ใหม่ระหว่างส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมกับประชาชน (ณิชนันท์

งามน้อย, 2557 : 1)

กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระจายอำนาจด้านสุขภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยการเปิดโอกาส ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการบริหารจัดการระบบสุขภาพแนวใหม่ โดยเน้นเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิ ที่จำเป็น

ต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตเพื่อให้กลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพที่มีความเสี่ยง สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง

หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่าคืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกัน บ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ วิริยะ คือ ความพากเพียรไม่ย่อท้อ จิตตะ คือ ความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา (ที.ม. (ไทย) 10/287/292) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลงลึกในทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

2. วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

3. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ซุกซ่อนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่ง

เนื้อแต่ตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ทำไม่รู้จนลืมนั่นลืมนี่ ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่นแนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า เป็นจิตตะสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปัญญาสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

4. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ทั้งนั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่นแล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปัญญาสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ (พระธรรมปิฎก

(ป.อ. ปยุตฺโต), 2542 : 842-844)

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทุกสิ่งสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จ การที่คนเรามีความพึงพอใจในการทำงานหรือสิ่งที่ทำ ความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่กับทุกสิ่งที่ทำ การนั้นๆ ย่อมผ่านไปได้ด้วยดีและคนที่ทำการนั้นๆ ย่อมมีความสุข องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่การทำให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้โดยการทำสิ่งใดๆ หากเชื่อมโยงและยึดเหนี่ยวนั้นย่อมทำสำเร็จได้ตามที่ใจปรารถนา

บทสรุป

ปัจจุบันสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนชาวไทยที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพจากรัฐได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิด้านสาธารณสุขของประชาชนไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขจากรัฐ บุคคลผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเจตนารมณ์ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในเรื่องของส่วนรวมหลายด้าน เช่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านสาธารณสุข ตาม พรบ. หลักประกันสุขภาพ ม.47 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกองทุนฯ ในด้านต่างๆ อาทิ เป็นผู้ที่มีสิทธิเข้ามารับบริการการบริหารจัดการ การรับรองคุณภาพบริการ การพัฒนาคุณภาพบริการ การจัดบริการสุขภาพโดยชุมชนและการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐตามหลักอิทธิบาทธรรมมี 4 ประการ คือ 1) ด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีการเข้าร่วมประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาสาธารณสุขในชุมชนก่อนที่จะวางแผนงาน มีส่วนร่วมในคิดวางแผนแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณ มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน มีการพูดคุยสอบถามหรือรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนบ้านเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุข

2) ด้านการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามการดำเนินงาน

มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการ มีการประชุมเพื่อพิจารณาตัดสินใจในการเลือกโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสุขภาพ มีการตัดสินใจในการใช้งบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพ 3) ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีการเข้าใช้บริการสุขภาพ ได้รับการพัฒนาสุขภาพพลานามัยที่ดีขึ้น มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้น มีความรักมีความสามัคคีมากขึ้น ได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสม มีการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมลงทุนโดยการลงแรงหรือปัจจัยอื่น มีการเขียนโครงการขอใช้งบประมาณของกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีการเผยแพร่ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแก่เพื่อนบ้าน 4) ด้านการติดตามและประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับกับการดำเนินงานตามแผนงาน มีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานประจำปี มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีการติดตามผลให้คำปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากองทุน มีการติดตามการใช้งบประมาณดำเนินโครงการของหลักประกันสุขภาพ มีการติดตามปัญหาสุขภาพในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นประจำ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กองสนับสนุนสุขภาพของภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข. (2565).

ประวัติการสาธารณสุขมูลฐาน. ออนไลน์. แหล่งที่มา : http://phc.moph.go.th/www_hss/central/Intro1_3.php. กรกฎาคม.

จิรวัดน์ บุญรักษ์. (2566). “การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น จังหวัดพังงา”. วารสารวิชาการแพทย์เขต 11. ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2566.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณิชนันท์ งามน้อย. (2557). “ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับ

ท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการบริการสาธารณสุข. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2544). “การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร”. รายงานการวิจัย.

คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มณฑา เก่งการพานิช และคณะ. (2557). แนวทางการดำเนินงานควบคุมบุหรี่ยาสูบเองโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560”. (2560). ราชกิจจานุเบกษา 134 เมษายน.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). (2543). คู่มือหลักประกันสุขภาพแห่งชาติปีงบประมาณ 2554. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. (2566). ข้อมูลพื้นฐาน. ออนไลน์.

แหล่งที่มา : <https://bansok.go.th/public/> เมษายน.

การวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

Buddhist research for development

สัญญา ทิพย์โอสถ, อนันต์ ทิพย์โอสถ, ชานวิทย์ โกสลากร

Sanchai Thiposot, Anan Thiposot, Chanwit Kosalakorn

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, โรงเรียนเสิงสาง,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University : Lanna Campus, Soeng Sang School

Chaiyaphum Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail sunchait65@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 18 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหาวิจัยโดยใช้หลักการทางพุทธศาสนา คือ 1) ขยันทำงานทำการงานเลี้ยงชีพ 2) มีความเชื่อที่ถูกต้อง 3) เว้นจากการทำความชั่วทางกาย วาจา 4) การทำความดีทางกาย วาจา และใจ 5) ฝึกจิตให้เป็นสมาธิ 6) สร้างความรู้จริงเห็นแจ้งให้เกิดขึ้น โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความหมายข้อมูล การสรุปผลของงานวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัย และการนำวิธีวิจัยมาใช้ในการศึกษา ค้นคว้าเพื่อพัฒนาด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบกระบวนการศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง เพื่อแก้ปัญหาที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญหน้าคือ ความทุกข์ จุดหมายสูงสุดในชีวิตของทุกคน คือ ความดับทุกข์ พระพุทธศาสนาและศาสนาทั้งหลายล้วนเกิดขึ้นจากความทุกข์ของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาทุกข์ถ้าไม่มีทุกข์ในโลกนี้ ศาสนาอาจจะไม่เกิดขึ้น และถ้าไม่มีทุกข์ในโลกปัจจุบันศาสนาอาจจะไม่จำเป็น ความทุกข์คือความจริงของชีวิตซึ่งทุกท่านทราบดีว่าคือความจริงที่เลี่ยงไม่ได้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวในโลกที่ได้ศึกษาปัญหาเรื่องทุกข์อย่างละเอียดที่สุด และได้ให้วิธีแก้ทุกข์ที่ได้ผลที่สุดไว้ พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งหลายได้วางชีวิตเป็นเดิมพัน ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติทดลองจนได้ผลแน่นอนมาแล้ว

คำสำคัญ : การวิจัย, เชิงพุทธศาสตร์, เพื่อการพัฒนา

ABSTRACT

The purpose of this academic article is to study a research problem using the Buddhist principles, namely: 1) working diligently to earn a living, 2) having the right beliefs, 3) refraining from doing bad things physically and verbally, 4) doing good deeds physically, verbally and mentally, 5) practicing mindfulness to be concentration, 6) creating the enlightenment. This study will use research methods such as data sampling, data collection, data analysis, data interpretation, results summary, research presentation, and the implementation of research methods in studies for social, religious, and cultural development. It is a pattern of educational process for acquiring knowledge for self-improvement to solve the problem that every human being must face, namely suffering. The ultimate goal in everyone's life is the cessation of suffering. Buddhism and all religions arose from human suffering to solve a problem. If there was no suffering in this world, religions might not exist. And if there is no suffering in today's world, religion may not be necessary. Suffering is a fact of life, which everyone knows, that it is an inevitable truth. Buddhism is the only religion in the world that has meticulously studied the problem of suffering. And Buddhism has provided the most effective way to overcome suffering. The Lord Buddha and his disciples devoted their lives to investigating and practicing until they achieved definite results.

Keywords: Research, Buddhist, Development

บทนำ

โลกนี้พร้อมอยู่เป็นนิจ ไม่มีวันเต็มมีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา โลกกว้างใหญ่ไพศาล ในปรัชญาการศึกษาท่านได้กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมนี้พัฒนามาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) โดยหลอมรวมกับแนวคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) (ทองปลิว ชมชื่น, 2529, น.162-163) ปรัชญาปฏิรูปนิยมเน้นว่า“แรงงาน” (Labor) เป็นหัวใจของสังคม และเชื่อว่ามนุษย์จะต้องช่วยกันสร้างระบบสังคมใหม่โดยถือว่า “การทำงานคือชีวิต” ดังนั้นรูปแบบของการศึกษาในลัทธิปรัชญานี้จึงเน้นการทำงานหรือแบบฝึกหัดในบทเรียนต่าง ๆ เป็นอย่างมาก (ภิญโญ สาร, 2521, น.117) ปฏิบัตินิยมเน้นการแก้ไขปรับปรุงสภาพสังคม

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมมีหลักการสำคัญ ดังนี้ (George F. Kneller, 1971, pp. 62-64 อ้างใน สุรินทร์ รักชาติ, 2529, น.59-60; วรวิทย์ วัฒนสารกร, 2549, น.65) 1. การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ระเบียบของสังคมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นฐาน ทางวัฒนธรรม และต้อง

สอดคล้องกับสถานะของสังคมและเศรษฐกิจ 2. สังคมใหม่ต้องเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยประชาชนหรือผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาจะมี ส่วนรับผิดชอบในการควบคุมผลประโยชน์ของสถาบันและทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศ 3. การศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม การสร้างระบบสังคมใหม่ให้เสรีภาพให้บุคคลสามารถทำในสิ่งที่ตนสามารถทำได้ดีที่สุดเพื่อส่วนรวม โดยหาทางลดหรือป้องกันมิให้บุคคลเอาเปรียบกัน 4. การศึกษานั้นนอกจากจะทำให้บุคคลได้พัฒนาสังคมแล้วยังทำให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะเข้าร่วมในการวางแผนของสังคมด้วย ดังนั้นสังคมจึงมีส่วนร่วมที่สำคัญของการศึกษา 5. การสร้างสรรค์สังคมต้องกระทำโดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ร่วมแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา แม้ในชั้นเรียนจะมีการโต้แย้งและควหาทางออกร่วมกันอย่าง สร้างสรรค์ โดยผู้สอนจะต้องเชื่อและไว้วางใจผู้เรียนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามกระบวนการของประชาธิปไตย และเป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย 6. วิธีการและจุดหมายของการศึกษาต้องสนองความต้องการของวัฒนธรรมปัจจุบันเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงต้องปฏิรูปหลักสูตร หาหลักสูตรใหม่หาวิธีการใหม่ ๆ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ (ศุภิสภา ทดลาและคณะ, 2563:21-22) ในความคิดของผู้เรียบเรียงคิดว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่ปฏิรูปสังคมในขณะนั้น พระองค์ได้นำเสนอแนวคิดใหม่ เพื่อไปหักล้างความเชื่อของคนในสมัยนั้น ที่ยึดมั่นว่าทุกอย่างเกิดขึ้นจากพระพรหม พระองค์ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง แต่คำสอนพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่สอนเกี่ยวกับความจริงก็จริงแต่ว่า ไม่ใช่ทุกคนจะเชื่อตามนั้น ซึ่งในพุทธศาสนาได้แบ่งคนไว้บุคคล 4 (ประเภทของบุคคล - four kinds of persons)

1. อุคฆฏิคฺคณฺณ (ผู้ที่พอยกหัวข้อก็รู้, ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน แต่พอท่านยกหัวข้อขึ้นแสดง - a person of quick intuition; the genius; the intuitive)
 2. วิปจิตฺตณฺณ (ผู้รู้ต่อเมื่อขยายความ, ผู้รู้เข้าใจได้ ต่อเมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป - a person who understands after a detailed treatment; the intellectual)
 3. เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้, ผู้ที่พอจะค่อยชี้แจงแนะนำให้เข้าใจได้ ด้วยวิธีการฝึกสอนอบรมต่อไป - a person who is guidable; the trainable)
 4. ปทปฺปมะ (ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง, ผู้แก้ปัญหา สอนให้รู้ได้แต่เพียงตัวบทคือพยัญชนะหรือถ้อยคำ ไม่อาจเข้าใจหรือรู้คือความหมาย - a person who has just word of the text at most; an idiot)
- พระพุทธพจน์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2559:120)

ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563) มีรายวิชาเกี่ยวกับการวิจัย PH 1016 ระเบียบวิธีวิจัยทางพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา (Research Methodology on Buddhist Studies for Development) ซึ่งมีสังเขปรายวิชาว่า ระเบียบวิธีวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความหมายข้อมูล การสรุปผลของงานวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัย และการนำวิธีวิจัยมาใช้ในการศึกษา ค้นคว้าเพื่อพัฒนาด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม (Research methodology, random sample, collection of data, analysis of data,

interpretation of data, summary of the result of research, the proposal of the result of research and the application of the research methodology for social, religion and cultural development.) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2563:55-56) การศึกษาการวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเป็นกระบวนการคิดที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเหมือนกับแนวคิดเรื่อง "Growth Mindset" หรือทัศนคติและแนวคิดแบบยืดหยุ่นและเติบโตพัฒนาต่อไปข้างหน้า เชื่อในศักยภาพของคน และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดประสิทธิภาพเป็นอย่างดี การคิดเชิงบวก ความล้มเหลวคือการเรียนรู้" และ "Fixed mindset" คือ "กรอบความคิดหรือทัศนคติแบบดั้งเดิม หรือยึดติดอยู่ในกรอบเดิม ๆ เกรงกลัวความผิดพลาด ไม่กล้าเสี่ยงแม้มีปัจจัยหลาย ๆ อย่างสนับสนุนในเชิงบวก เป็นต้น หลาย ๆ ปัญหาเหล่านี้ ทำให้องค์กรมีอัตราการเติบโตอย่างช้า ๆ และไม่ต่อเนื่อง" แต่คำสอนทางพระพุทธศาสนาเน้นที่ "Growth Mindset" ไม่เป็นสัจธรรมปฏิบัติ รักษาแก่นกลาง แต่เปลือกสามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้ เรียนรู้และปรับเปลี่ยน

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา เพื่อศึกษา 1) การวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา เป็นแนวทางในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ด้วยการ Learning by doing เรียนแล้วด้วยการนำไปใช้เมื่อเจอปัญหา แก้ปัญหาและปรับเปลี่ยน

ดังนั้นด้วยการวิจัยเชิงพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา อาจจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ในระดับจุลภาค คือ ครอบครัว และระดับมหภาค คือ ระดับประเทศชาติหรือโลกจะทำให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมได้

เนื้อเรื่อง

ในโลกนี้มีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี เมื่อเราอาศัยอยู่ต้องเรียนรู้ทั้งสองด้านเพื่อความเข้าใจ เมื่อเริ่มแรกวิวัฒนาการโลกมนุษย์เริ่มตั้งแต่ยุคหินที่ยังใช้เครื่องมือในการหากินแบบขวานหิน ทฤษฎีวิวัฒนาการกล่าวว่า ทุกอย่างต้องอาศัยการเรียนรู้และพัฒนา หลักสูตรของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นหลักสูตรที่เน้นด้านสังคมเป็นแกนสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้ ผู้เรียนเข้าใจสภาพของสังคม และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสังคม เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมยึดหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum of Wheel Curriculum) คือ การสอนเน้นหลักสูตรที่ยึดถือวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนกลาง เนื้อหาสาระในหลักสูตรมาจากปัญหาสังคมที่ผู้เรียนประสบอยู่ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดหาแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา และนำผลที่ได้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรต้องกำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษา อย่างกว้างขวางเพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาสังคมอย่างชัดเจน และร่วมมือกันหาข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในอนาคตได้ ผู้เรียนจึงควรได้รับการศึกษาในเรื่องของอุตสาหกรรม สื่อสารมวลชน การขนส่ง การอนามัย และ สาธารณสุข นิเวศวิทยา อาชีววิทยา รวมทั้งวิชาที่สอนในโรงเรียน ได้แก่ วรรณคดี ดนตรี ศิลปะ ฟิสิกส์ เคมี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (ศักดิ์

ปรารภประทานพร, 2526:124) การสอนวิชาต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ของวิชาดังกล่าวกับ ชีวิตประจำวันและจะทำให้สามารถเข้าใจสภาพสังคมของตนเองมากขึ้น

การใช้ระเบียบวิธีวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความหมายข้อมูล การสรุปผลของงานวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัย และการนำวิธีวิจัยมาใช้ในการศึกษา ค้นคว้าเพื่อพัฒนาด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบกระบวนการศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง ซึ่งพระสูตรที่กล่าวถึงเรื่องการวิจัย ในพระสูตรตันตปิฎก มีพระสูตรในทีฆนิกายได้กล่าวถึงเรื่อง ทิฎฐิ หรือ ทรรคนะ (ความเห็นต่างๆ) (แสง จันทรงามและคณะ, 2553: 489-488) คราวหนึ่ง พระพุทธรองค์พร้อมด้วยภิกษุสาวกจำนวนมากเสด็จพุทธดำเนินระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาลันทา ปริพาชก (ปริพาชก คือนักบวชชายลัทธิหนึ่งสมัยพุทธกาล มักเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อแสดงคำสอนของตน ถ้าเป็นหญิงเรียกว่า ปริพาชิกา) คนหนึ่งชื่อ สุปปิยะ กับลูกศิษย์หนุ่มชื่อพรหมทัต ก็กำลังเดินทางเช่นเดียวกัน ทั้งสองเดินตามพระพุทธรองค์และภิกษุสงฆ์ แต่สุปปิยะปริพาชกผู้เป็นอาจารย์กล่าวติเตียนพระพุทธรเจ้า พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ แต่พรหมทัตมานพ (มาณพ แปลว่า ชายหนุ่ม) ในที่นี้คือ “หนุ่มพรหมทัต”) ถ้าเป็นหญิงสาวใช้คำว่า มาณวิกา (ถ้าเขียน “มาณพ” แปลว่า มนุษย์หรือคน)) กล่าวสรรเสริญพระพุทธร พระธรรม และพระสงฆ์ อาจารย์และศิษย์ทั้งสองเดินขัดแย้งกันไปตลอดทาง

ในราตรีนั้น พระพุทธรองค์และภิกษุสงฆ์ประทับแรม ณ ตำนกหลวงในพระราชอุทยานอัมพลวัฏฐิกา (สวนมะม่วงหนุ่ม) สุปปิยะพาชกและศิษย์ก็พักที่นั่นเหมือนกัน และยังคงกล่าวโต้แย้งกันเหมือนเดิม เวลาใกล้รุ่งวันนั้นภิกษุสงฆ์ได้นั่งสนทนากันถึงเรื่องที่ศิษย์และอาจารย์ทั้งสองสรรเสริญและติเตียนพระรัตนตรัยอย่างไร และสนทนากันถึงคุณอันน่าอัศจรรย์ของพระพุทธรองค์ว่า ทรงรู้ทรงเห็นความที่สัตว์ทั้งหลายมีอัธยาศัยต่างกัน (เช่น อาจารย์และศิษย์ทั้งสองนี้)

พระพุทธรองค์เสด็จมา ทรงทราบความที่ภิกษุเหล่านั้นสนทนากันแล้ว ตรัสเตือนด้วยพระเมตตาว่า “ถ้าใครกล่าวติเตียนพระพุทธรเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ก้อย่าโกรธเคืองอาฆาต ชุณห์แค้น เพราะถ้าโกรธเคืองเสียก่อนแล้ว จะรู้ได้อย่างไรว่าเขากล่าวถูกหรือผิด อนึ่ง ถ้าใครกล่าวสรรเสริญพระพุทธรเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ก้อย่าพึงยินดีลืงโลดใจ เพราะถ้ายินดีเสียก่อนแล้ว รับประทานแล้ว จะรู้ได้อย่างไรว่าเขากล่าวถูกหรือผิด การที่ด่วนโกรธก็ตาม ด่วนพอใจยินดีก็ตาม จะเป็นอันตรายแก่เธอทั้งหลาย ทางที่ถูกต้องก็คือ ควรพิจารณาว่าที่เขาเหล่านั้นเป็นจริงหรือไม่ แล้วชี้แจงให้เขาทราบ ให้เขาเข้าใจตามที่เป็นจริง”

ต่อจากนั้น พระพุทธรองค์ได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ปุณฺณสรรเสริญพระองค์ก็แต่เพียงศีลเท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งเล็กน้อย หมายความว่า พระองค์ทรงมีคุณธรรมอื่นๆ ซึ่งสูงกว่าศีลเป็นอันมาก เช่น สมภาณี ปัญญา และวิมุตติ (ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง) เป็นต้น แต่ปุณฺณหารู้ถึงคุณธรรมเหล่านั้นไม่

ทรงแสดงศีล 3 ชั้น คือ จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล จุลศีล คือ ศีลอย่างหยาบ เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น มัชฌิมศีล คือ ศีลอย่างกลาง เช่น เว้นจากการสะสมอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เว้นจากดิรัจฉานกถา คือ คำเพ้อเจ้อไร้สาระ เป็นต้น มหาศีล คือ ศีลอย่างละเอียด เช่น เว้นจากการเลี้ยวซีกด้วยการหลอกลวงโดยวิธีการต่างๆ เช่น การทำนายทายทักกนิมิตต่างๆ เป็นต้น

ต่อจากนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงทิวฐิ หรือทฤษฏี หรือ ทรรศนะต่างๆ ซึ่งมีอยู่ในสมัยนั้นถึง 62 ประการ บางพวกเห็นว่าโลกเที่ยง บางพวกว่าไม่เที่ยง บางพวกว่าโลกมีที่สุดมีขอบเขตจำกัด บางพวกว่าไม่มีที่สิ้นสุด คือ ไม่มีขอบเขตจำกัด บางพวกว่าโลกนั้นมี คือหลังจากตายแล้ว สัตว์ทั้งหลายต้องเกิดอีก บางพวกว่าไม่มี คือตายแล้วสูญ บางพวกว่ามีบ้างไม่มีบ้าง บางพวกว่ามีก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่

ในพวกที่เชื่อว่าตายแล้วเกิด ยังแบ่งออกไปอีก 2 จำพวก คือ พวกหนึ่งถือว่าเกิดเป็นอะไรก็เกิดอย่างนั้นไปทุกชาติ ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น อีกพวกหนึ่งถือว่ามี การเปลี่ยนแปลง คือ เกิดเป็นอย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้าง ไม่แน่นอน ในพวกที่เห็นว่าตายแล้วสูญเช่นกัน บางพวกเห็นว่าสูญหมด บางพวกเห็นว่าสูญเฉพาะบางอย่าง เช่น ร่างกายสูญไป แต่จิตใจไม่สูญ เป็นต้น บางพวกเห็นว่าจิตใจ (ชีวิต) กับร่างกาย (สรีระ) เป็นอย่างเดียวกัน บางพวกเห็นว่าเป็นคนละอย่าง

ทรรศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตในสมัยนั้นได้เป็นไปอย่างกว้างขวางมาก ได้มีการถกเถียงปัญหาทางอภิปรัชญา (Metaphysics) อย่างเอาจริงเอาจัง เอาแพ้อาชนะกันจริงๆ ใครถือทิวฐิอย่างใดก็ยึดมั่นในทิวฐิอย่างนั้น และสั่งสอนชักจูงผู้อื่นให้มีความเห็นและปฏิบัติเช่นนั้นด้วย ตั้งเป็นคณะเป็นสำนักขึ้นมา จนถึงสมัยพุทธกาลก็ยังมีเจ้าสำนักอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อจะกล่าวโดยสรุปก็พอรวมได้เป็น 6 ประเภท หรือ 6 ลัทธิ ดังนี้

1. อภิริยทิวฐิ –ความเห็นว่า “ทำก็ไม่เชื่อว่าทำ” เช่น การทำบุญทำบาปก็ไม่เชื่อว่าทำบุญทำบาป บุญบาปไม่มี ความดีความชั่วไม่มี เจ้าลัทธินี้ คือ ปุณณะ กัสสปะ

2. อเหตุกทิวฐิ –ความเห็นว่า “ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย” สัตว์ทั้งหลายจะได้ดีได้ชั่วได้สุขหรือทุกข์ก็ได้เอง ไม่ใช่ได้ดีเพราะทำเหตุดี หรือได้ชั่วเพราะทำเหตุชั่ว อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายหลังจากท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏแล้วก็บริสุทธิ์ได้เอง หลักลัทธินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สังสารสุทธิกวาทะ” เจ้าลัทธินี้ คือ มักขลิโคศล

3. นัตถิกทิวฐิ –(รวมทั้งอุจเฉททิวฐิด้วย) –ความเห็นว่า “ไม่มีผล” คือ การทำบุญทำทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล เจ้าลัทธินี้ คือ อชิตะเกสกะมพล ท่านผู้นี้สอนเรื่องอุจเฉททิวฐิด้วย คือ เห็นว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ

4. สัสสตทิวฐิ-ความเห็นว่า “เที่ยง” สิ่งทั้งหลายเที่ยง ยั่งยืนอยู่อย่างนั้น เช่น โลกเที่ยง จิตเที่ยง สัตว์ทั้งหลายเกิดเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นต่อไปตลอดไป ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นของเที่ยง เจ้าลัทธินี้ คือ ปุกุทธะ กัจจายณะ ท่านผู้นี้เห็นว่าไม่มีใครฆ่าใคร ไม่มีใครทำลายใคร เพียงแต่เอาศัสตราสอดเข้าไปในธาตุ ซึ่งยั่งยืนไม่มีอะไรทำลายได้

5. อมราวิกเขปิกาทิวฐิ-ความเห็นที่ “ไม่แน่นอน ชัดสาย ไหลลื่นเหมือนปลาไหล” เพราะเหตุหลายอย่าง เช่น

1. เพราะเกรงจะพุดตบ จึงปฏิเสธว่า อย่างนี้ก็ไม่ใช่
2. เพราะเกรงจะเป็นการยึดถือ จึงปฏิเสธแบบข้อ 1.
3. เพราะเกรงจะถูกซักถาม จึงปฏิเสธแบบข้อ 1.
4. เพราะโง่เขลา จึงปฏิเสธแบบข้อ 1.ไม่ยอมรับ และไม่ยืนยันอะไรทั้งหมด

เจ้าของลัทธินี้ คือ สัณชัย เวลัญจุบุตร (อาจารย์เดิมของพระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะนั่นเอง)

6. อัตตกลียณโยคและอนกานตวาทะ –ลัทธิที่ถือการทรมานกายเป็นทางไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความเป็นอยู่เข้มงวดกวดขันต่อร่างกาย อดข้าว อดน้ำ ตากแดด ตากลม ไม่นุ่งห่มผ้า เช่น พวกนิครนถ์ ตัวอย่างเจ้าลัทธินี้ คือ นิครนถ์ นาฏบุตร (นิครนถ์ นาฏบุตร เป็นองค์เดียวกับศาสดาของศาสนาเซน คือ มหาวีระ ศาสดาองค์ที่)24 “สาวกของลัทธินี้ เรียกว่า “นิครนถ์ () ท่านผู้นี้ยังมีหลักคำสอนแบบ “อนกานตวาทะ” อีกด้วย คือ เห็นว่าความจริงมีหลายเงื่อนไขหลายแง่ เช่น เรื่องหนึ่งเหตุการณ์หนึ่ง เมื่อพิจารณาในแง่หนึ่ง อาจจริงหรือถูก แต่เมื่อพิจารณาในอีกแง่หนึ่งก็ไม่จริงไม่ถูก เป็นต้น

ลัทธิ ทั้ง 6 นี้เป็นศาสนายั่งยืนมาจนถึงบัดนี้ มีเพียงลัทธิเดียว คือ ลัทธิของนิครนถ์ นาฏบุตร ที่เรารู้จักกันในปัจจุบันว่าศาสนาเซน ยังมีผู้นับถืออยู่ในอินเดียหลายล้านคน อยู่ในฐานะเป็นศาสนาหนึ่งของอินเดีย แต่แพร่จากอินเดียไม่ได้ กล่าวกันว่า เพราะเคร่งครัดเกินไป นักบวชจะขึ้นรถลงเรือก็ไม่ได้

ว่ากันตามความจริงแล้ว ลัทธิอีก 5 ลัทธิ มีลักษณะของปุรณะ กัสสปะ เป็นต้นนั้น แม้จะไม่อยู่ในฐานะเป็นศาสนาเซนก็จริง แต่คนที่มีความเชื่อถือในลัทธิทั้ง 5 นั้น ก็มีอยู่ประปรายอยู่ทั่วโลก และมีจำนวนไม่น้อยทีเดียว

รวมความในเรื่องทรรศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตของคนในสมัยนั้นว่า ใครมีความเห็นอย่างไร เลื่อมใสในลัทธิใด ก็ดำเนินไปตามลัทธิความเชื่อถือนั้น (เช่นเดียวกับคนในสมัยนี้) การได้เป็นเจ้าของลัทธิในสมัยนั้นถือเป็นศักดิ์สูงเทียบด้วยพระเจ้าแผ่นดิน (ราชา) หรือยิ่งกว่า จึงเป็นที่กระหม่อมของนักปราชญ์ทั้งหลายที่ได้เป็นเจ้าของลัทธิประกาศตนเป็นผู้นำหมู่ชนในวิถีชีวิตและจิตใจ

ตามหลักฐานทางคัมภีร์แห่งพระพุทธศาสนาว่ามีว่า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จขึ้นอุปบัติขึ้นประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว เจ้าลัทธิทั้งหลายก็อับรังสีลงเป็นอันมาก ถึงกับมีเรื่องจ้างคนมาใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ก็มีอยู่หลายครั้ง เพื่อทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของพระพุทธองค์ แต่ก็หาสำเร็จไม่

ทรรศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตฝ่ายพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นกลางๆว่า สิ่งทั้งหลายเกิดแต่เหตุ เมื่อเหตุดับ สิ่งที่เกิดแต่เหตุก็ย่อมดับไป เหมือนไฟซึ่งเกิดแต่เชื้อ เมื่อสิ้นเชื้อ ไฟก็ย่อมดับไปเป็นธรรมดา พระพุทธองค์ทรงแสดงว่าสิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นปฏิจจสมุปบาท คือ สิ่งที่อาศัยกันเกิดขึ้น เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

เกี่ยวกับสุขทุกข์แห่งชีวิตนั้น พระพุทธองค์ทรงทรงแสดงสุขทุกข์ว่าเกิดแต่เหตุ เช่น ในอริยสัจ 4 ทรงแสดงเรื่องทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ (สุข) และทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

ในเรื่องจริยธรรม ทรงสอนให้มนุษย์เว้นจากการเบียดเบียนกัน ให้เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคม คนในสังคมใดปฏิบัติตามหลักที่ทรงสอนไว้นี้ สังคมนั้นก็ประสบสันติสุขตามสมควรแก่การปฏิบัติ

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า สัตว์ทั้งหลายถูกทมิฬิฏฐิต่างๆ ดังกล่าวมาคล่องไว หมกอยู่ในทมิฬิฏฐิแล้วนั้น เหมือนปลาติดข่าย ไม่อาจดิ้นให้หลุดออกไปได้ พวกเขาพอใจติดใจในผัสสะแห่งอายตนะต่างๆ คือ ตา หู

จมูก ลื่น กาย และใจ มีความทะยานอยาก มีความยึดมั่นหรือติดใจ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์โหม่นสเป็นอันมาก ส่วนตาคต เป็นผู้ตัดตณหาอันเป็นเหตุให้วนเวียนเกิดในภพน้อยภพใหญ่ได้แล้ว (จึงไม่ต้องเวียนว้ายตายเกิดอีกต่อไป ไม่มีทฎฐิใดๆ คล้องไว้ได้ เหมือนปลาที่หลุดออกจากข่าย ว้ายไปได้ตามปรารดตรสว่า)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กายของตาคตยงดำรงอยู่ตราบไค เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายยอมยงสามารถเห็นตาคตได้อยู่ตราบนั้น แต่เมื่อตาคตดับขันธแล้ว เทวดาและมนุษย์ก็ไม่สามารถเห็นตาคตได้อีก เหมือนพวงมะม่วงที่ติดอยู่กับขั้ว เมื่อขั้วขาดแล้ว พวงมะม่วงก็หลุดหล่นไปไม่อาจติดได้อีก”

พระอานนทฐิสุภพอใจในพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์เรื่องนี้มาก ทูลถามว่า ธรรมปริยายนี้ชื่ออะไร ตรัสตอบว่าจะเรียก “อรรถชาละ” (ข่ายคืออรรถหรือประโยชน์) ก็ได้ “ธรรมชาละ” (ข่ายคือธรรมหรือคุณงามความดี) ก็ได้ “พรหมชาละ” (ข่ายคืออันประเสริฐ) ก็ได้ “ทฎฐิชาละ” (ข่ายคือทฎฐิหรือทฤษฎี) ก็ได้ “สังคามวิชัย” (ชัยชนะในสงคราม) อันยอดเยี่ยมก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร. ประพันธ์ ศุภษรและผศ.สมควร นิยมวงศ์ ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การใช้เหตุผลในพระไตรปิฎก พบว่าในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับการใช้เหตุผลกระจายอยู่หลายลักษณะ เช่น การใช้เหตุผลในการค้นหาความจริง การใช้เหตุผลตอบปัญหาเรื่องกรรมเป็นอนัตตา และมโนกรรม มีโทษมากกว่ากายกรรมและวจีกรรม การใช้เหตุผลในการถามตอบปัญหาเกี่ยวกับขันธ 5 ตกอยู่ใน กฎไตรลักษณ์ การใช้เหตุผลในกระบวนการปฎิจจสมุปบาทตอบปัญหาเรื่องวิญญานแก่สาคติภิกษุ การแสดงธรรมตามแนวอริยสัจ 4 ที่มีลักษณะบอกเหตุและผล คือทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ นิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ และในคัมภีร์กถาวัฏฏ มีการตอบปัญหาเรื่องบุคคล ขันธ 5 เป็นต้น ในแง่สมมติบัญญัติและปรมัตถบัญญัติ คัมภีร์นี้นักวิชาการทางพระพุทธศาสนายอมรับกันว่าเป็น คัมภีร์ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้เหตุผลอีกแบบหนึ่ง

การใช้เหตุผลมีลักษณะต่างๆ ดังนี้ 1) การใช้เหตุผลแบบจำแนกนามรูปจากจุดเล็ก ขยายไปสู่จุดใหญ่ เช่น การจำแนกองค์ประกอบของชีวิตออกเป็นธาตุ 4 ขันธ 5 เป็นต้น ว่าตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ วิธีการนี้อาจเรียกสั้นๆ ว่าการใช้เหตุผลแบบวิรัชชาวาท วิธีนี้จะมีการปฎิจจสมุปบาท เป็นฐานรองรับ 2) การใช้เหตุผลในเชิงเปรียบเทียบ คือการอ้างเหตุผลโดยการใช้สื่อประกอบ เพื่อเพิ่มความเข้าใจหลักนามธรรม จึงยกอุปมาอุปไมยมาแสดงให้เห็นเข้าใจ เช่น การเปรียบเทียบขันธ 5 ว่ารูปเปรียบเหมือนกลุ่มฟองน้ำ เวทนาเปรียบเหมือนฟองน้ำ สัญญาเปรียบเหมือนพยับแดด สังขารเปรียบเหมือนต้นกล้วย และวิญญานเปรียบเหมือนมายากล 3) การใช้เหตุผลแบบอนุมาณ ตนเองกับผู้อื่น เป็นการใชตรรกสำหรับตรวจสอบคุณธรรมของตนและผู้อื่น เช่น การอนุมาณว่า บุคคลที่มีความปรารดนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในความปรารดนาที่เป็นบาป ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงเป็นบุคคลเช่นนั้น เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่าอื่น เช่นเดียวกัน เป็นต้น 4) การใช้เหตุผลแบบสมมติภาพเหตุการณ์ เป็นการใช้เหตุผลอธิบายธรรม โดยยกตัวอย่างหรือนิทาน เรื่องเล่าในอดีตมาประกอบให้เข้าใจคำสอน เช่น ในอุปาสิวาทสูตร

5) การใช้เหตุผลแบบขยายธรรมวิจิตร หรือเทศนาวิจิตร เป็นวิธีการอธิบายเรื่องจิต เจตสิก ให้พิสดาร หรือการเล่าประวัติศาตร์อันยืดยาว วิธีนี้จะใช้กับกลุ่มบุคคลผู้มากด้วยทฎฐิमानะว่าตนมี ปัญญา มาก ไม่ยอมรับฟังทศนคติหรือความคิดเห็นของใครง่าย เช่น พระพุทธเจ้าทรงกำราบความถือตัวของ

อัมพัฏฐมาณพ ซึ่งถือตัวว่าเป็นคนมีความรู้มาก ในที่สุดเมื่อได้ฟังประวัติเกี่ยวกับชาติ กำเนิดของตนจาก พระพุทธรองค์ เขาก็ยอมรับเพราะตัวเขาเองก็ยังไม่รู้ชาติกำเนิดของตนทั้งหมด 6) การใช้เหตุผลแบบกลับ ความหมายของคำ เป็นวิธีการที่พระพุทธานำคำที่คนในพื้นที่หรือ ชุมชนใช้พูดหรือเรียกกันซึ่งมีความหมายที่คนในพื้นที่หรือชุมชนนั้นเข้าใจหรือมีความเชื่อตรงกัน เช่น คำว่า อรหันต์ พรหมณ์ ภิกษุ อริยะ สภา มาใช้อธิบายให้ความหมายใหม่ที่ให้แง่คิดปรับ ทศนะที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิแก่คนในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ ไม่ต้องมีความเชื่อผิด ๆ อีกต่อไป 7) การใช้เหตุผลแบบกระบวนการ เป็นวิธีการตอบ ปัญหาแบบตรรกนัย ประกอบด้วยหลักการ 5 อย่าง คือ (1) อนุโลมปัญจกะ การถามตามลำดับ (2) ปฏิกรรมจตุกกะ การโต้กลับของฝ่ายที่ ถูกถาม (3) นิคคหจตุกกะ การกล่าวชมโดยฝ่ายถูกถาม (4) อุปนยณ จตุกกะ การรับรองวิธีการ นิคคหะที่ตนทำคือวิธีการที่ 3 ว่าถูกต้อง และวิธีการของฝ่ายถามคืออนุโลม ปัญจกะนั้นผิด (5) นิคคมจตุกกะ การสรุปการโต้ตอบว่า ฝ่ายถามทำนิคคหะไม่ถูกต้อง ส่วนฝ่ายตนทำ ถูกต้องทุกกระบวนการ คือทำปฏิกรรมะ นิคคหะ อุปนยณะ และนิคคมะ เมื่อฝ่ายถูกถามทำการโต้กลับทุก ประเด็นแล้ว ก็เป็นฝ่ายถามก่อนบ้าง ขั้นแรกเรียกว่า (1) ปัจจนิกานุโลมะ และขั้นที่ 2-5 ก็มีชื่อ เรียกอย่าง เดียวกัน โดยฝ่ายถูกถามโต้กลับและสรุปว่าตนเป็นฝ่ายถูกต้อง การถามและโต้ตอบกันใน คัมภีร์กถาวัตถุ ทั้งหมดก็จะดำเนินการด้วยหลัก 5 อย่างนี้ ผลที่เกิดจากการใช้เหตุผลคือ ผลที่เกิดสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ผลที่เกิดขึ้นแก่เหล่าสาวก 2) ผลที่เกิดขึ้นแก่เหล่าเดียรฉิยหรือนักบวชภายนอก พระพุทธศาสนา ผลที่เกิดขึ้นแก่เหล่าสาวกคือ ทำให้พระสาวกเกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นจริงในพระธรรมไม่ เคลือบแคลงสงสัยในพระรัตนตรัยและปัญหานัน ๆ เกิดศานตยาทและทำให้พระสัทธรรมเจริญตั้งมั่น คงทนต่อการพิสูจน์เสมอ สำหรับผลที่เกิดขึ้นแก่เหล่าเดียรฉิยคือ เเดียรฉิยทั้งหลายเข้าใจหลักพระพุทธศาสนา ไม่กล่าวร้ายพระรัตนตรัย ที่สำคัญสาวกของเจ้าลัทธิบางพวกประกาศตนเป็นอุบาสกนับถือพระรัตนตรัย ตลอดชีวิต

วิเคราะห์ได้ว่า โลกแบ่งออกเป็นโลกียะ และโลกุตระ การปฏิบัติทางโลกเพื่อต้องการความสุข ความเจริญแห่งชีวิตในฐานะเป็นคฤหัสถ์ครองเรือน พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้คนสละทางโลกอย่าง เดี่ยวแต่สอนให้อยู่ในโลกอย่างมีความสุขความเจริญด้วยการคิดวิเคราะห์เชิงวิจย ในสมัยพุทธกาลนั้นคน ชอบสงสัย ความสงสัยนำไปสู่การตั้งคำถาม การตั้งคำถามคือการวิจย มีมาณพ 2 คน คือ วาเสฏฐะ และ ภารชวาชะ เดินคุยกันไปถึงเรื่องธรรมหรือมิใช่ธรรม (ไปสู่พรหมโลก) ทางไปสู่ความเป็นพรหม (แสง จันทรังษามและคณะ, 2553: 534-536) ในครั้งนั้นพระพุทธรองค์เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลพร้อมด้วยภิกษุ สงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงหมู่บ้านพราหมณ์ ชื่อ มนสาเกตะ ประทับ ณ สวนมะม่วงแห่งหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำอริจวดี สมัยนั้นพราหมณ์มหาศาล หลายคนมาพักอยู่ที่หมู่บ้านมนสาเกตะ เช่น พราหมณ์วังกี ตารุกษะ โปกขรสา ตี ชาณุสโสณี โตทยะ และพราหมณ์มหาศาลอื่นๆอีกมาก

แล้วมาณพ 2 คน คือ วาเสฏฐะ และภารชวาชะ เดินคุยกันไปถึงเรื่องธรรมหรือมิใช่ธรรม (ไปสู่ พรหมโลก) วาเสฏฐะกล่าวว่า ทางที่ท่านโปกขรสาตีบอกไว้ท่านนั้นเป็นทางตรง นำผู้ดำเนินตามทางไปสู่

ความเป็นสหายแห่งพรหม ส่วนภราทวาชะกล่าววาทะที่ท้านตารุกขพราหมณ์กล่าวไว้เท่านั้นเป็นทางตรง นำไปสู่ความเป็นสหายแห่งพรหม

ทั้งสองเดินเคียงกันไป มีอาจตกลงกันได้ว่าเสฏฐมานพจึงเสนอว่า ควรเข้าไปถามพระสมณะโคดม เพราะมีกิตติศัพท์ว่าทรงเป็นผู้รู้แจ้ง ทั้งสองเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ทูลถามถึงข้อสงสัยของตน พระพุทธองค์ตรัสถามว่า พราหมณ์เหล่านั้นก็ดี อาจารย์ของพราหมณ์เหล่านั้นก็ดี ถอยหลังไป 7 ชั่วคน มีใครเคยเห็นพรหมบ้างหรือไม่ มานพทั้งสองทูลตอบว่าไม่มีใครเคยเห็น ตรัสถามว่า พวกฤๅษีที่พราหมณ์เคารพเอ๋ยชื่อถึงในบทสวดต่างๆ นั้นมีใครเคยเห็นพรหมบ้าง ทูลตอบว่าไม่มี ตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นก็เหมือนคนตาบอดเดินจูงกันไปเป็นแถวๆ หากมีใครเห็นอะไรจริงไม่ (คนตาบอดจูงคนตาบอด) เพลงขับต่างๆ ที่ขับสรรเสริญกันอยู่ก็สักแต่ว่าทำตามกันไป หากมีใครรู้จริงไม่ คำของพราหมณ์เหล่านั้นจึงเป็นโมฆะ สูญเปล่า ไม่มีสาระอะไร เปรียบเหมือนบุรุษผู้กล่าวว่ารักหญิงงามอยู่คนหนึ่ง แต่พอถูกถามว่านางเป็นภรรยาอะไร ชื่ออะไร สูงต่ำดำขาวอย่างไร ก็ไม่รู้ตอบไม่ได้ทั้งนั้น

พวกพราหมณ์ปรารถนาความเป็นสหายแห่งพรหมพากันอ้อนวอนอยู่ แต่ไม่รู้ธรรมอันจะนำไปสู่ความเป็นพรหม ก็ได้แต่อ้อนวอนอยู่นั้นแหละเหมือนคนต้องการจะข้ามฝั่งไปฝั่งโน้น แล้วล่นั่งอ้อนวอนให้ฝั่งโน้นมาหาตน ย่อมไม่สำเร็จ ฉะนั้นใด พวกพราหมณ์อ้อนวอนอยู่แต่ก็ไม่สำเร็จฉนั้นนั่น อนึ่ง ข้อปฏิบัติของพวกพราหมณ์และของพรหมที่เขาเคารพยกย่องก็ห่างไกลกัน เช่น พรหมไม่ติดข้องในสตรี ไม่มีจิตเศร้าหมองสามารถควบคุมจิตได้ แต่เมื่อพรหมยังติดข้องในสตรี ยังมีใจจองเวร เศร้าหมอง ไม่สามารถควบคุมจิตได้ ก็เปรียบได้กับบุคคลที่ต้องการจะข้ามฝั่งไปฝั่งโน้น แต่เอาแขนของตนเองไพล่หลังไว้อย่างแน่นหนา เขาจะว่ายน้ำไปได้ได้อย่างไร กามคุณ 5 เป็นเครื่องผูกมัดของพราหมณ์ พราหมณ์ยังละกามคุณ 5 ไม่ได้ เขาจะเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมได้อย่างไร ไตรเพทของพวกพราหมณ์นั้นเป็นเหมือนดงกันดารที่ทำให้พราหมณ์หลงวนเวียนอยู่ มีแต่จะพินาศล่มจมอย่างเดียว

วาเสฏฐมานพทูลถามว่า ทรงทราบทางเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมหรือไม่ ตรัสว่าทรงรู้ดีทั้งพรหมและทางปฏิบัติให้เข้าถึงความเป็นพรหม ต่อจากนั้นทรงแสดงศีล 3 ชั้น ฌาน 4 และอัปปมัญญา 4 คือ เมตตา (ความปรารถนาดี) กรุณา (ความคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความพลอยยินดีต่อความสุขความสำเร็จของผู้อื่น) และอุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง ไม่ดีใจไม่เสียใจ) เมื่อภิกษุเป็นอยู่อย่างนี้ ชื่อว่าพรหมวิหารธรรม อันหาประมาณไม่ได้ เป็นอัปปมัญญา (ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ) เธอจึงมีธรรมเสมอด้วยพรหม เมื่อสิ้นชีพย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหม

วาเสฏฐและภราทวาชะทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนา ขอลงพระรัตนตรัยเป็นสมณะตลอดชีวิตเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา

ดังนั้นคติในพระสูตรนี้ก็คือ

1. การอ้อนวอนโดยไม่รู้เรื่องนั้น ไม่อาจให้สำเร็จประโยชน์ได้ เพียงแต่ทำตามๆ กันไปเหมือนคนตาบอดจูงคนตาบอด เดินตามกันไปเป็นแถวๆ เหมือนมดเหมือนปลวก
2. เมื่อต้องการสิ่งใดหรือต้องการเป็นอย่างใด ต้องศึกษาทำความเข้าใจให้รู้จักสิ่งนั้นพร้อมทั้งปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติ) หรือทางเดินไปเพื่อให้ถึงสิ่งนั้นโดยแน่ชัด เหมือนคนจะข้ามฝั่งไปฝั่งโน้น ควร

จะต้องว่ายน้ำข้ามไปหรือเรือแพข้ามไป ไม่ใช่ลงนั่งอ่อนนอนให้ฝั่งโน้นเลื่อนมาหาตน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ คนส่วนมากชอบอ่อนนอนโดยไม่ลงมือกระทำเหตุให้สมควรแก่ผลที่ต้องการ จึงล้มเหลว ไม่บรรลุผลที่ตนปรารถนา

ดังนั้น การวิจัยจึงเป็นกระบวนการที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นกระบวนการสอนหรือแทรกอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนาอาจจะกล่าวได้ว่า การวิจัยมีแทรกอยู่ในทุกคำสอนของพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ธรรมวิจัย อยู่ในข้อที่หนึ่งของโพชฌงค์ 7 ประการ ดังกล่าว

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. การศึกษาหาความรู้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ทุกชนิด พระพุทธเจ้าทรงยกย่องความเป็น พุทฺธูต คือการมีความรู้มากกว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ชาวพุทธผู้เยาว์ต้องขยันศึกษาเล่าเรียนในวิชาการต่าง ๆ ต้องรักในความรู้ ถ้าไม่สามารถเล่าเรียนได้ จะต้องหาความรู้โดยวิธีอ่าน ฟัง สนทนา คิด วิจัย วิจารณ์ ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานของพระพุทธศาสนา ไม่เคยปรากฏว่าพระพุทธศาสนาหรือสถาบันพระพุทธศาสนาได้ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการแขนงใด มีแต่ส่งเสริมอย่างเดียว ในธรรมบท ขุททกนิกาย พระพุทธเจ้าทรงเปรียบคนไม่มีความรู้กับคนตาบอดที่ท่องเที่ยวไปในป่าซึ่งเต็มไปด้วยภัยอันตราย โลกนี้ก็เต็มไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ เหมือนกัน

2.คุณลักษณะเด่น ของพระธรรมมี 6 ประการ คือ (๑) สวากขาโตภควตา ธัมโม แปลว่า พระธรรม ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสไว้ดีแล้ว (๒) สันทิฏฐิโก แปลว่า เป็นธรรมะที่ผู้ศึกษา และปฏิบัติ ฟัง เห็นได้ด้วยตนเอง (๓) อกาลิโก แปลว่า เป็นธรรมะที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ไม่จำกัดกาลเวลา (๔) เอหิปัสสิโก แปลว่า เป็นธรรมะ ที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูให้เห็นเองเถิด (๕) โอปนยิโก แปลว่า เป็นธรรมะ ที่ควรน้อมน้อมเข้ามาใส่ตัว (๖) ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ แปลว่า เป็นธรรมะ ที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน

พระธรรม เป็นเรื่องของเหตุผล ดังพุทธภาษิตที่ว่า "ธัมโม หเว รักษติ ธัมมะจารี แปลว่า พระธรรมนั้นแล ย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม" ดังนั้น ถ้าปฏิบัติตามและยึดเป็นสรณะที่พึ่งจะเป็นแนวทางเพื่อสร้างความสุขให้กับชีวิต

บทสรุป

ปัญหาวิจัยอันยิ่งใหญ่ที่เผชิญหน้ามนุษย์ทุกคนคือ ความทุกข์ จุดหมายสูงสุดในชีวิตของทุกคนคือ ความดับทุกข์ พระพุทธศาสนาและศาสนาทั้งหลายล้วนเกิดขึ้นจากความทุกข์ของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาทุกข์ถ้าไม่มีทุกข์ในโลกนี้ ศาสนาอาจจะไม่เกิดขึ้น และถ้าไม่มีทุกข์ในโลกปัจจุบันศาสนาอาจจะไม่จำเป็น ความทุกข์คือความจริงของชีวิตซึ่งทุกท่านทราบดีว่าคือความจริงที่เลี่ยงไม่ได้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวในโลกที่ได้ศึกษาปัญหาเรื่องทุกข์อย่างละเอียดที่สุด และได้ให้วิธีแก้ทุกข์ที่ได้ผลที่สุดไว้

พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งหลายได้วางชีวิตเป็นเดิมพัน ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติทดลองจนได้ผลแน่นอนมาแล้ว จึงทรงประกาศให้โลกทราบ คำว่า ทุกข์ ท่านว่าไว้

1. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก, สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง (ศึกษาเพิ่มเติมในไตรลักษณ์)
2. อาการแห่งทุกข์ที่ปรากฏขึ้นหรืออาจปรากฏขึ้นได้แก่คน (ได้ในคำว่า ทุกขสัจจะ หรือ ทุกขอริยสัจจ์ ซึ่งเป็นข้อที่ ๑ ในอริยสัจจ์ ๔)
3. สภาพที่ทนได้ยาก, ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา, ถ้ามาคู่กับโทมนัส (ในเวทนา ๕) ทุกข์หมายถึงความไม่สบายกาย คือทุกข์กาย (โทมนัสคือไม่สบายใจ) แต่ถ้ามาลำพัง (ในเวทนา ๓) ทุกข์หมายถึงความไม่สบายกายไม่สบายใจ คือทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ

นิพัตถทุกข์ ทุกข์เนื่องนิตย, ทุกข์ประจำ, ทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ หนาวร้อน หิวกระหาย ปวด อจจระ ปวดปัสสาวะ ปกิณณกทุกข์ ทุกข์เบ็ดเตล็ด, ทุกข์เรี่ยราย, ทุกข์จร ได้แก่ โศก ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส พาหิรทุกข์ ทุกข์ภายนอก วิปากทุกข์ ทุกข์ที่เป็นผลของกรรมชั่ว เช่น ถูกลงอาชญาได้รับความทุกข์หรือตกอบาย หรือเกิดวิปัสสารคือเดือดร้อนใจ วิวาหมุลกทุกข์ ทุกข์มีวิวาทเป็นมูล, ทุกข์เกิด เพราะการทะเลาะกันเป็นเหตุ สงสารทุกข์ ทุกข์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด สภาวทุกข์ ทุกข์ที่เป็นเองตามคติแห่งธรรมตา ได้แก่ ทุกข์ประจำสังขาร คือ ขาติ ขรา มรณะ สหคตทุกข์ ทุกข์ไปด้วยกัน, ทุกข์กำกับ ได้แก่ ทุกข์ที่พ่วงมาด้วยกับผลอันไพบูลย์ มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นต้น แต่ละอย่างย่อมพัวพันด้วยทุกข์สังขารทุกข์ ทุกข์เพราะเป็นสังขาร คือเพราะเป็นสภาพอันถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น จึงต้องผันแปรไปตามเหตุปัจจัย เป็นสภาพอันปัจจัยบีบคั้นขัดแย้ง คงทนอยู่ไม่ได้ สันตปาทุกข์ ทุกข์ คือความร้อนรุ่ม, ทุกข์ร้อน ได้แก่ความกระวนกระวายใจ เพราะถูกไฟกิเลส คือราคะ โทสะ และโมหะแผดเผา อาหารปรีเยภูลิทุกข์ ทุกข์เกี่ยวกับการแสวงหาอาหาร, ทุกข์ในการหากิน ได้แก่ อาชีวะทุกข์ คือ ทุกข์เนื่องด้วยการเลี้ยงชีพ

ในคำสอนของพระพุทธเจ้าทรงชี้ทางปฏิบัติเพื่อระงับทุกข์ 6 ประการเพื่อให้เกิดความสุขบางหัวข้อธรรมะระงับได้ชั่วคราวบางอย่างระงับได้แบบถาวร คือ 1) อุภูฐานะ ขยันทำงานทำการงานเลี้ยงชีพ 2) ศรัทธา มีความเชื่อที่ถูกต้อง สัมมาทิฐิ 3) สีล เว้นจากการทำความชั่วทางกาย วาจา 4) บญ การทำความดีทางกาย วาจา และใจ 5) สมภาติ ผูกจิตให้เป็นสมาธิ 6) ปัญญา สร้างความรู้จริงเห็นแจ้งให้เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

- ดร.ประพันธ์ ศุภสร, ผศ.สมควร นิยมวงศ์. (2551). การวิเคราะห์การใช้เหตุผลในพระไตรปิฎก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทองปลิว ชมชื่น. (2529). ปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุณิสา ทดลาและคณะ. (2563). ปรัชญาการศึกษา = Philosophy of Education.-- กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปลูก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- ภิญโญ สาร. (2521). หลักการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภา.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563). คณะศาสนาและปรัชญา/ภาควิชาพุทธศาสตร์.
- วรวิทย์ วสันตสารกร. (2549). ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศักดิ์ ประทานพร. (2526). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุรินทร์ รักชาติ. (2529). การเปรียบเทียบความเชื่อทางปรัชญาการศึกษาระหว่างผู้บริหาร อาจารย์ และ นักศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสง จันทร์งาม. (2544). พุทธศาสนวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- แสง จันทร์งามและคณะ. (2553). พระไตรปิฎกสำหรับผู้บวชใหม่และชาวพุทธทั่วไป. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์.

Published by

**Wat Huay Hin Fon
Wang Thong Subdistrict, Phakdi Chumphon District,
Chaiyaphum Province**

<https://web.facebook.com/wadhuaihinfon>